

Pregled Besed Za Lažje Učenje Rimskega Prava

ab intestato / neoporočno

absolutna pravica / ki jo je mogoče s tožbo braniti zoper vsakogar, ki v njo posega (stvarna pravica)

abstraktne stipulacije / razlog za ustanovitev (*causa debendi*) ni razviden iz same stipulacije

acceptilatio / ukinitvev obligacijskega razmerja iz stipulacije (nasprotni besedni pravni akt)

⇒ dolžnik, ki je dolgoval iz stipulacije, je vprašal svojega upnika: »Kar sem tebi obljubil, ali si prejel (imaš kot prejeto)?« - on mu odgovori: »Imam (prejeto).« – s tem je obligacija ukinjena, ne glede na to, ali je bila dejansko izpolnjena (str. 351, 352)

⇒ predvsem so jo uporabljali za odpust dolga

⇒ ne sme biti omejena ne po roku ne po pogoju

⇒ učinkuje proti vsem upnikom in vsem dolžnikom

⇒ prvič se omenja v akvilijemskem zakonu, delna akceptilacija je veljavna šele po Just.

acceptilatio litteris / ukinitvev literalne obligacije (vsaj v klas. pr., Just ne pozna več) – nasprotni literalni pravni akt

accessio cediti principali / stranska, gospodarsko manj važna stvar postane sestavina glavne, gospodarsko pomembnejše stvari in s tem izgubi svojo pravno samostojnost in postane akcesija (prirast) glavne stvari (posejano žito – polje)

accessio possessionis / vštetje prednikove posesti (pomembno pri priposestovanju) – možno je, če je stranka dobila posest *iusto titulo* (iz kupne, darilne pogodbe, oporoke,...)

accidentalia negotii = slučajne sestavine PP / splošno ne veljajo za določeno vrsto PP, lahko pa jih stranke z izrecnim dogovorom vključijo (ne smejo nasprotovati bistvenim sestavinam)

accusatio suspecti tutoris / s tem je mogoče (po Just.) zahtevati odstranitev vsakega varuha; za to zadošča že varuhova velika malomarnost

acquisito / pridobitev

actio ... contraria / za povrnitev stroškov hranitve,...

actio ... directa / za povrnitev povzročene škode (tožba za odgovornost)

actio duplex / tožba, v kateri utegne biti obsojena vsaka stranka, tudi tisti, ki nastopi kot tožnik

actio in personam / obligacijskoppravna tožba (upnik zahteva od dolžnika izpolnitev neke obveznosti, neko dajatev ali storitev premoženjske vrednosti)

actio in rem / stvarnopravna tožba (tožnik trdi, da je sporna stvar njegova oz. da ima na njej neko stvarno pravico na tuji stvari)

actiones adiecticiae qualitatis = adjekcijske, dodatne tožbe (pretorska doba) / oče ali gospodar odgovarja za izpolnitev različnih (ne vseh!) obveznosti, ki jih je sklenil sin ali suženj

actiones ficticiae = fikcijske tožbe / v katerih pretor naroča sodniku, naj določen predpogoj, ki ga civilno pravo zahteva za tisto akcijo, smatra za izpolnjen, čeprav v resnici ni

actiones in factum conceptae / pri katerih se pretor ni opiral na določen pripoznan pravni lik, zato je v intenciji naštel vse pogoje, pod katerimi naj sodnik izreče obsodbo

actiones in ius conceptae / tožbe, va katerih tožnik svoj tožbeni zahtevek opira na kako normo ali na kak lik civilnega prava

actiones in rem scriptae / izjeme med tožbami, saj udeleženca nista že od začetka individualno določena, ampak se določiti naknadno (pri noksalnih tožbah – kdo ima ob litiskontestaciji očetovsko ali gospodarjevo oblast nad osebo, ki je napravila delikt; pri actio aquae pluviae arcendae – kdo je lastnik zemljišča, na katerem je naprava,...)

actiones mixtae / združena namena, da je oškodovancu povrnjena škoda in da je storilec vsaj gospodarsko kaznovan

actiones noxales = noksalne tožbe / tožbe nasproti očetu oz. gospodarju sina oz. sužnja, za uveljavljanje njegove odgovornosti za sinove oz. sužnjeve delikte, za katere ni vedel (če je za delikt vedel, je bil sam odgovoren kot storilec in to še potem, ko sin oz. suženj ni bil več pod njegovo oblastjo)

⇒ kondemnacija se glasi alternativno na plačilo denarnega zneska (ki je enak, kot da bi on sam zagrešil delikt) kot globe ali na izročitev krivca oškodovanemu (sina v mancipij, sužnja v lastnino)

actiones perpetuae / tožbe, neomejene po trajanju

actiones poenales / tožbe, ki imajo namen kaznovati krivca s tem, da je obsojen na plačilo večkratne vrednosti kršene pravne dobrine (kazen je poena) – vsak od sotorilcev je obsojen, da plača ustrezni znesek (kumulativna konkurenca)

⇒ samo nasproti storilcem (ne tudi dedičem), lahko pa jih naperijo tudi dediči oškodovanca

actiones *reipersecutoriae / tožbe, ki imajo namen zagotoviti oškodovancu, da dobi nazaj svojo stvar ali njeno vrednost

actiones *vindictam spirantes / tožbe, pri katerih gre predvsem za to, da bo z obsodbo zadoščeno tožnikovi maščevalnosti

⇒ pasivno in aktivno nepodedljive

actus legitimi – PP, ki ne trpijo ne roka ne pogoja (v primeru, da sta jim dodana, so nični)

⇒ klasično pravo: aditio hereditatis, mancipatio, in iure cessio, acceptilatio, expensilatio, servi optio, manumissio vindicta ali censu, emanipatio, datio tutoris, cognitoris datio

⇒ po Justinijanu: emancipatio, acceptilatio, hereditatis aditio, servi optio, datio tutoris

⇒ pod odložnim ne pa tudi razveznim pogojem še: manumissio testamento, heredis institutio, traditio adgnatio / družinski prirastek

aditio hereditatis / nastop dediščine

adiudicatio / prisoditev (lastnik dotlej skupne stvari postane tisti, komur jo sodnik prisodi v delitveni pravdi (izvedeni način pridobitve lastnine)

adquisitio / pridobitev dediščine

adplumbatio / kdor vdela tuj diamant v svoj prstan, postane s tem lastnik diamanta, a le dokler ta ne postane spet samostojna stvar (oživi last. pravica prejšnjega lastnika)

adpromissio / akcesorna stipulacija na dolžnikovi strani (služi za ustanovitev poročstva – porok se zaveže poleg dolžnika, da bo plačal njegov dolg); klasična delitev (vsi so stricti iuris):

⇒ sponsio – sklepajo jih lahko le rimski državljani, samo za dolg iz stipulacije

⇒ fidepromissio – uporabljajo lahko tudi tujci, samo za dolg iz stipulacije

⇒ fideiussio – uporabljajo lahko tudi tujci (Just. obdrži samo tega), za vsak, tudi naturalni dolg

⇒ str. 253-255

adstipulatio / akcesorna stipulacija na upnikovi strani (ni podedljiva, pri Just. ni več)

⇒ adstipulator se od pooblaščenca za sprejem izpolnitve razlikuje po tem, da lahko dolg tudi izterja ali celo odpusti

ærarium / državna blagajna

ager arcifinius / zemljišče z naravnimi mejami (edino to se lahko poveča zaradi naplavin)

agere præscriptis verbis / pravdanje glede inominatnih kontraktov (tako se imenuje, ker je pretor na začetku formule povzel bistvene elemente dejanskega stanja)

ager limitatus / zemljišče, če so mu meje izmerili in določili zemljemerci

ager publicus / zemljišča, ki so jih Rimljanom morala odstopiti premagana mesta

agnati / civilni sorodniki (osebe, ki so pod isto očetovsko oblastjo)

agri vectigalis / zemljišča mestnih občin, ki so jih le-te dajale v zakup za neomejeno ali vsaj zelo dolgo dobo (zakupnik plačuje letno zakupnino *vectigal*)

akcesorna pravica / ne more obstajati sama, je v povezavi z neko drugo

akrescenca / prosti dedni delež sorazmerno priraste ostalim sodedičem (če ne pride do transmisije in ni postavljen substitut) – ipso iure, brez prošnje ali predloga

aktivna oporočna sposobnost / sposobnost napraviti veljavno oporoko (odrasel rimski pater familias, če je imel svoje premoženje, ženske (z izjemo vestalk) le z varuhovim sodelovanjem, sin le glede bona castrensia, quasi castrensia)

akvilijaska stipulacija = stipulatio Aquiliana (glej spodaj!)

alienatio in fraudem creditorum / odsojitve v škodo upnikom
alluvio / naplavine, ki jih voda neopazno prinaša
alveus derelictus / opuščena rečna struga
anatocizem / obrestovanje obresti (str. 237)
animus novandi / prenovitveni namen
animus possidendi (ali affectus possidendi, animus possidentis) / posestna volja
antichresis tacita = tiha antihreza / Paulus v 3. st. pripoznava zastavnemu upniku, čigar terjatev je brezobrestna, tudi brez izrecnega dogovora pravico, da sme obdržati toliko plodov zastvaljene stvari, kolikor bi znašale zakonite obresti
apoha = pobotnica / dokazilo, da je dolžnik izpolnil svojo obveznost (upnik jo lahko izpodbija v 30ih dneh po tem, ko jo je izdal, z e^o non numerata pecunia, potem postane neovrgljiva)
ara / dajatev manjše vrednosti, ki jo ob sklenitvi pogodbe izroči en pogodbenik drugemu
argentarii / bankirji
ascendenti = predniki
auctio / dražba
avulsio / kadar reka prinese od drugod odtrgano zemljo in jo pusti pri zemljišču

bonæ fidei possessor / dobroverni (pošteni) posestnik (ne ve, da stvar poseduje neupravičeno – da jo je pridobil od nelastnika)
bona ereptoria = dedna nevrednost / če je dediščina dediču že pripadla in jo je tudi že pridobil, toda je ne more obdržati, ker je iz določenega razloga nevreden (indignus)
bona vacantia / kadar zapuščina ostane brez dediča
bonitarna lastnina / če niso bili izpolnjeni obličnostni predpisi za prenos lastnine na *res mancipi* (so bila samo tradirana), bila pa je stvar prodana in izročena, je imel pridobitelj bonitarno lastnino, ki jo pretor varuje, dokler pridobitelj stvari ne priposestvuje
bonorum emptor / kupec prezadolženčevega imetja
bonorum possessor / dedič (po pretorskem pravu), »posestnik premoženja« (de facto dedič)
bonorum possessio / dedovanje (po pretorskem pravu)
⇒ secundam tabulas / skladno z oporoko (oporočno)
⇒ contra tabulas / v nasprotju z oporoko
⇒ intestati / neoporočno
*brevi manu traditio = izročitev na kratko roko / doslejšnji imetnik postane posestnik in lastnik stvari, ki jo je imel doslej v detenciji, ker jo je npr. kupil od lastnika

caduca / poslednjevoljne naklonitve nesposobnim (po Avgustu) + tiste, ki so postale neučinkovite šele po oporočnikovi smrti
caducum / brez lastnika
⇒ v Avgustovem času dedni delež, ki je postal prost, ker dedič ni bil capax, ne priraste več ostalim dedičem, ampak pripade fiskusu
canon / zakupnina, ki jo je v postklasični dobi plačeval zakupnik, ki je vzel v zakup še neobdelano zemljo
capacitas / sposobnost oporočnega dediča, da lahko pridobi dediščino ali volilo, ki mu je pripadlo na podlagi oporoke >
capax...mora biti, ko naj to pridobi (ne ob napravi oporoke ne ob pripadu dediščine)
casus / naključje
cautio damni infecti / varščina, da bo povrnil vso škodo, ki jo utegne povzročiti (npr. pri izvrševanju služnosti pobiranja sadežev)
cautio usufructaria = užitkarjeva varščina / sprva jo je moral dati legatar, ki mu je bil voljen užitek na potrošni stvari, sčasoma vsak užitkar
• s stipulacijo in s poroki (*SATISDATIO*) se zaveže, da bo stvar uporabljal kot poštenjak (*bonus vir*) in jo po koncu užitka vrnil > nastane obligacijsko razmerje
causa / osnova, vzrok, namen, smoter
causa cognita / utemeljen razlog = pravna dobrota ločitve

*cautio de amplius non turbando / stipulacija, s katero da toženec varščino, da se motnje lastninske pravice ne bodo ponovile (po uspešni negatorni tožbi)

cautio / ko so s stipulacijo izrečno zagotovili razne prostovoljne, po nobenem zakonskem predpisu odrejene dajatve ali storitve

cautio discreta / listina o stipulaciji, ki navaja pravni temelj

cautio indiscreta / listina o stipulaciji, ki ne navaja pravnega temelja

cautio legatorum servandorum causa / stipulacija s poroki, s katero si legatar, čigar volilo je bilo odrejeno pod pogojem ali z rokom, da obljubiti izpolnitev volila

certa res / določena stvar

cessio (cesija) = odstop (terjatve) / prenos terjatve z enega upnika na drugega (zadostuje dogovor med novim in starim upnikom) – po civilnem pr. ni mogoča, razvoj str. 343, 344

⇒ cedent je upravičen, da s terjatvijo razpolaga (jo izterja, odpusti), dokler ni dolžnik obveščen o cesiji

⇒ lahko je odplačna ali neodplačna

⇒ cesionar pridobi odstopljeno terjatev tako, kakor jo je imel cedent (skupaj s pomankljivostmi in akcesornimi pravicami)

⇒ položaj odstopljenega dolžnika se ne sme poslabšati – za pobotanje sme uveljaviti tudi terjatve, ki jih ima zoper cedenta

⇒ odstopljive so načeloma vse terjatve, razen če je sklenjen pactum de non cedendo, če so strogo osebne (npr. actiones vindictam spirantes), če so akcesorne (lahko samo skupaj z glavno terjatvijo), če o njih teče pravda,... str. 345

⇒ glej tudi: beneficium cedendarum actionum

⇒ cedent / prvotni upnik (odstopnik)

⇒ cesionar / novi upnik (prevzemnik), ima actio utilis

⇒ debitor cassus / odstopljeni dolžnik

*cessio ad potentiorum / odstop gospodarsko ali družbeno vplivnejšemu cesionarju (ker je s tem otežkočena dolžnikova obramba, postane dolžnik prost > sporno, ali samo kadar je imel cedent prav tak namen

*cessio legis = odstop po zakonu / nastopi po določbi neke pravne norme sam, brez cedentove ali sodnikove izjave, ko so izpolnjeni predpogoji, ki jih zakon postavlja

*cessio necessaria = prisilni odstop / kadar pravna norma sili cedenta, da poda odstopno izjavo, ali kadar sodnik odredi odstop

civilna posest / glej »possessio civilis«

civilne obligacije / obligacije, ki so nastale na osnovi civilnih norm

civilni načini pridobitve lastnine / ureja jih civilno pravo in jih morejo uporabljati samo Rimljani

clam / na skrivaj

codex accepti et expensi / ena od gospodarskih knjig izdatkov in prejemkov

coelebs / neporočena oseba (moški med 25. in 60. letom, ženska med 20. in 50. letom)

cognati / krvni sorodniki

cognitoris datio / postavitve pravnega zastopnika

collatio / vštetje premoženjskih pridobitev enega sodediča v prid drugim zapustnikovim potomcem

⇒ collatio emancipati / vštetje tistega emancipantovega imetja, ki ga ne bi imel, če bi ostal pod zapustnikovo oblastjo

⇒ collatio dotis / vštetje dote

⇒ kolacijski dolžnosti se lahko izogne, če ne deduje

⇒ do kolacije pride samo na zahtevo

commercium / sposobnost sklepati veljavne premoženjske pravne posle med živimi z Rimljani

commixtio / pomešanje suhih stvari

commoda / koristi

commodatum = posodbeno pogodba / komodant prepusti (v detencijo) komodatarju določeno nepotrošno stvar v neodplačno rabo tako, da mu komodatar po določenem času ali po domenjeni uporabi vrne isto stvar samo (bonæ fidei)

- ⇒ komodant / posodnik, ni nujno lastnik
- ⇒ komodatar / izposojevalec
- ⇒ na začetku samo premožnine, po klas. pr. tudi nepremičnine
- ⇒ v klasični dobi 2 formuli komodatne tožbe: in factum concepta (starejša) in in ius concepta
- commodum separationis / osvobojenec (v oporoki) za zapuščinske dolgove ni bil odgovoren s tistim premoženjem, ki ga je sam pridobil po osvoboditvi
- *communicatio lucri et damni = delitev dobička in izgube / če ima družbenik v družbenih zadevah dobiček ali korist, mora to deliti z sodružbeniki, če ima izgubo, so ostali dolžni prispevati k potroškom (enako velja tudi pri naključni premoženjski skunosti)
- *communio incidens / naključna premoženjska skupnost (nastane brez družbene pogodbe)
- compensatio = pobotanje / dolžnik poročuna svojo dajatev zoper upnika z upnikovo tečajvijo- str. 356...
- ⇒ tisti od njiju, ki drugemu dolguje več, je sedaj dolžan samo še razliko
- ⇒ Just. postavi pravilo – ipso iure compensatur > to pomeni, da se upnikova in nasprotna dolžnikova terjatev med seboj ukinjata, kolikor se krijeta (velja že za nazaj), še vedno pa pobotanje ne nastopi avtomatično, ampak šele s sodnikovim izrekom ali s pogodbo med strankama
- ⇒ pobotanje je mogoče, če gre za medsebojne, enakovrstne, dospele in likvidne terjatve
- compromissum = razsodniška pogodba / stranki se dogovorita, da bo njun spor razsodil sporazumno izbrani razsodnik, namesto da bi ga rešil sodnik v rednem postopku; razsodba ni pravnomočna, kljub razsodbi lahko nezadovoljna stranka naperi tožbo
- ⇒ da ne bi naperjali naknadnih tožb, sta si po klas. pr. stranki obljubili z medsebojnima stipulacijama, plačilo denarne globe, ki naj jo plača tisti, ki ni izpolnil razsodbe
- computatio civilis: ad dies numerare = civilno štetje / pričetni dan se vedno šteje kot prvi, čeprav je imel morda le še nekaj minut
- computatio naturalis: a momento ad momentum = naravno štetje / rok se računa točno od trenutka, ko se je začel
- concurso partes fiunt / miselni deleži dediščine pri sodelovanju
- *concurso duarum causarum lucrativarum / če ima upnik terjati določeno stvar od dolžnika iz nekega neodplačnega (lukrativnega) PP (npr. volila), pa jo je medtem pridobil od istega dolžnika na podlagi drugega neodplačnega PP (npr. kot darilo), ne more na podlagi prvega PP terjati ne stvari ne njene vrednosti
- condicio = pogoj / bodoče, objektivno negotovo dejstvo, od čigar uresničenja ali neuresničenja je po strankini volji odvisna veljavnost PP (str. 69-72)
- ⇒ **pozitiven** (PP velja, če se stanje spremeni) : **negativen** (PP velja, če stanje ostane isto)
- ⇒ **odložni oz. suspenzivni** (odlaga učinkovitost PP dokler pogoj ne bo izpolnjen): **razvezni oz. resolutivni** (PP velja od sklenitve, ko se pogoj izpolni, neha veljati)
- ⇒ **potestativni** (samo stranka odloča o izpolnitvi pogoja), **kazualni** (izpolnitev je prepuščena slučaju), **mešani** (delno prepuščen naključju, delno strankini volji)
- ⇒ **navidezni pogoj** / manjka mu prihodnost ali negotovost (PP je v trenutku brezpogojno veljaven ali neveljaven)
- ⇒ **nemogoči pogoj** / nemogoči suspenzivni pogoj povzroči takojšnjo neveljavnost PP (pri poslih mortis causa se šteje za nenapisanega)
- ⇒ **nedopustni pogoj** / nasprotuje zakonu ali pa je contra bonos mores (povzroči ničnost PP, pri poslih mortis causa se šteje za nezapisanega)
- ⇒ **kaptatorni pogoj** / nasprotuje splošnim pravnim načelom (PP je ničen)
- conditio / obogatitvena tožba (obligacijskoppravna tožba) – stricti iuris
- conditio iuris / na izročeni kupljeni stvari kupec ni pridobil lastnine, dokler ni plačal kupnine ali je zavaroval (**PACTUM RESERVATI DOMINII*)
- condominium / solastnina
- confusio / pomešanje stvari v tekočem stanju
- confusio = spojitev / vlogi npr. upnika in dolžnika se (zlasti zaradi dedovanja) združita v isti osebi
- coniunctim / skupaj

consanguinei, consanguineæ / bratje in sestre, ki imajo skupnega očeta, če imajo skupno mater ali ne consortium ali »ercto non cito« / rodbinska kolektivna lastnina, s katero so bratje kot sodediči ohranili očetovo zapuščino nerazdeljeno in so z njo skupno gospodarili, dokler ni kateri izmed njih zahteval, da se razdeli

*constitutum possessorium / pridobitev posesti NUDO ANIMO (samo z voljo), ko doslejšni posestnik postane imetnik iste stvari; posest se prenese na podlagi same pogodbe (npr. lastnik proda hišo, ostane v njej kot najemnik)

contractus æstimatorius = starinarska pogodba / lastnik prepusti sopogodbeniku neko svojo stvar v prodajo tako, da mu mora ta po določenem času ali vrniti stvar samo ali pa plačati določen denarni znesek (do, ut facias)

contractus bilateralis æqualis = nujno dvostranska pogodba / obe stranki sta redno hkrati zavezani

contractus bilateralis inæqualis = slučajno dvostranska pogodba / redno postane zavezana samo ena stranka, le zaradi posebnih okoliščin utegne postati zavezana tudi druga

*contractus mohatræ / dogovor, po katerem prepusti upnik nekaj svojih stvari dolžniku v lastnino, da jih proda in nato obdrži izkupiček kot posojilo

*contractus unilateralis = enostransko obvezna pogodba / samo ena stranka postane obvezana, druga je samo upravičena

contrectatio / izmaknitev, dotaknitev, prilastitev

contraria actus / nasprotno dejanje

contrarius consensus = nasprotni dogovor / če se stranki konsenzualnega kontrakta sporazumeta, da pogodba, ki je še nista izpolnili, ne velja, je pogodba ukinjena

⇒ po klas. pr. velja to samo za kupno ali najemno pogodbo, Just. razširi na vse konsenzualne kontrakte

contubernium / življenska skupnost med sužnjem in sužnjo (ni pripoznana za družinsko skupnost)

conubium / sposobnost skleniti veljaven zakon z Rimljanom

creditor / upnik

cretio / poseben obličen akt, ki je izjemoma (če je zapustnik tako zahteval) potreben za pridobitev dediščine

crimina publica / javni zločin

crimen expilatæ hereditatis / neupravičena prisvojitvev (»oplenjenje«) zapuščinskih stvari

culpa / malomarnost – opustitev tiste skrbnosti, ki bi jo dolžnik moral uporabljati (storitev ali opustitev)

⇒ CULPA LATA = velika malomarnost / opuščanje vsake skrbnosti (ravnanje, kakor ga ne bi našli pri nobenem pametnem človeku)

⇒ CULPA LEVIS = majhna malomarnost / opuščanje tiste skrbnosti, ki bi jo v takem primeru pokazal skrben družinski poglavar

⇒ *CULPA IN CONCRETO / opuščanje tiste skrbnosti, ki jo zavezanec uporablja pri svojih stvareh (uporablja se redko, npr. za sodediče, družbenike, solastnike pri upravljanju skupnega, varuh, mož glede upravljanja varovančevega oz. ženinega premoženja)

culpa in eligendo / odgovornost za skrbnost pri izbiri (če podjetnik poveri neko delo drugemu podjetniku kot namestniku, odgovarja za skrbno izbiro nadomestnika)

cum viribus hereditatis / jamstvo za dolgove s podedovanimi stvarmi

curator furiosi / skrbnik umobolnega

curator minoris / skrbnik nedoletnika (doraslega do 25. leta)

curator ventris / skrbnik embria

custodia = varovanje (stvari) / odgovornost za vsako škodo in za naključno izgubo stvari, razen za višjo silo (klas. pr.) – tako je odgovoren npr. komodatar, zaplatar, čistilec obleke,...

damnum / škoda

⇒ *damnum emergens / nastala škoda (zaradi neizpolnitve obveznosti) > pozitivno zmanjšanje upnikovega imetja (vedno všteto v odškodnino)

⇒ *lucrum cessans / zamujeni dobiček, ki bi ga bil upnik napravil, če bi bila obveznost pravilno izpolnjena (ni nujno všteto v odškodnino)

⇒ najbolje se škoda povrne z naravno restitucijo = vrnitev v naravi (npr. komodatar vrne izposojeno)

⇒ lahko pa se povrne tudi z odškodnino = povračilo škode v denarju

⇒ upnikov interes (id quod interest) / razlika med tistim premoženjem, ki bi ga on imel, če bi bil obveznost pravilno izpolnjena, in premoženjem, ki ga ima sedaj, ko dolžnik ni pravilno izpolnil svoje obveznosti

damnum iniuria datum = hudobno poškodovanje tuje lastnine / krivec zavestno povzroči drugemu škodo (od tatvine in ropa se razlikuje po tem, da ga ne vodi težnja po dobičku) – Lex Aquilia

datio in solutum / dajatev namesto plačila

debitor / dolžnik

decretum / sodba, s katero je cesar včasih rešil kakšen spor

dediščina / premoženje, ki ga v okviru dedovanja pridobi dedič po zapustniku

dediticii Æliani / osvobodenci, ki so bili kot sužnji kaznovani zaradi velikega hudodelstva (imajo isti, položaj kot peregrini dediticii, torej najslabši)

dedno pravo / skupek pravil, ki urejajo pravni položaj zapuščine in njen prehod od zapustnika na njegove pravne naslednike

deductio servitutis = pridržek služnosti / odsvojitelj si je pridržal služnost na stvari, ko je stvar odsvojil z mancipacijo ali in iure cesijo

deferirana dediščina / dediščina, ki je pripadla

defunctus / zapustnik

delacijski razlogi / pravna dejstva, zaradi katerih neka dediščina pripade določenemu dediču, da jo potem more pridobiti (redni delacijski razlog je oporoka, izredni pa zakon)

delatio / pripad dediščine

delegatio / sprememba osebe pogodbenika po volji izmenjane stranke

⇒ delegatio debiti = pasivna delegacija / sprememba dolžnika (po naročilu prvotnega dolžnika)

⇒ delagatio nominis = aktivna delegacija / sprememba osebe upnika (po naročilu prvotnega upnika)

⇒ delegat / tisti, ki se ne spremeni

⇒ delegatar / novi upnik oz. dolžnik

⇒ delegant / prejšnji upnik oz. dolžnik

deliberacijski rok (spatium deliberandi) / čas, ki ga lahko pretor dovoli delatu, da razmisli, kako bo odgovoril (interrogatio in iure) – ali bo pridobil dediščino ali ne

delicta privata, maleficia / zasebni zločin

⇒ actiones *reipersecutoriæ / oškodovanec dobi nazaj svojo stvar

⇒ actiones poenales / za kaznovanje krivca (na duplum ali quadruplum)

⇒ actiones *vindictam spirantes / za zadoščenje tožnikove maščevalnosti

⇒ (po Just.) actiones mixtæ / povračilo stvari + kazen za storilca

DELIKTNĀ OBLIGACIJE (ex delicto) / nastanejo zaradi kršitev nekaterih tujih pravnih dobrin, kolikor pravni red za take kršitve dovoljuje oškodovanemu posebne actiones in personam (kot posledica protipravnega ravnanja določene osebe) – iz javnih zločinov ne nastanejo osebne obligacije

⇒ **civilno pr.** - furtum rei, furtum usus, furtum possessionis, rapina, damnum iniuria datum, iniuria

⇒ **pretorsko pr.** omogoči iztožljivost še metus, dolus, alienatio in fraudem creditorum

⇒ **Justinijan** doda še kvazideliktno skupino

deljene obligacije – str. 230

deljive dajatve / ki jih je mogoče brez škode za njihovo bistvo razdeliti na več enakovrstnih dajatev tako, da so vse delne dajatve skupaj prav toliko vredne kot prvotna (≠nedeljive dajatve)

⇒ glede deljivih dajatev se lahko pogodbenika dogovorita, da se bo dajatev izpolnila z delnimi dajatvami

⇒ dolžnik sam pa brez posebnega dogovora ne more niti deljivih dajatev razdeliti na delne deljive stvari / ki jih je mogoče razdeliti na enakovrstne dele, ne da bi pri tem trpelo njihovo bistvo in njihova vrednost (realna ali fizična delitev)

delni zakup / zakupnina je določena kot delež pridelkov

denuntiatio = »pretnja« / opomin zastavitelju ali posestniku stvari, naj stvar reši s tem, da plača dolg zavarovan z zastavno pravico (preden jo bo zast. upnik prodal)

⇒ ni potreben, če je upnik za svojo terjatev dosegel sodbo

⇒ po klas. pr. – če ni sklenjen *ius distrahendi*, mora upnik opomniti 3x v primernih presledkih

⇒ po Just. – upnik mora opomniti samo enkrat, razen če je bil sklenjen *ius de non distrahendo depensum* / kar je bilo izplačano

depositum = shranjevalna pogodba / realni kontrakt *bonæ fidei*, ki se sklene s tem, da deponent (položnik) prepusti depozitarju (shranitelj) neko premično stvar v neodplačno shranitev

⇒ deponent ni nujno lastnik

⇒ pozno pripoznana za samostojen kontrakt, saj še Gaj navaja dve formuli: *in ius concepta* ter *in factum*

**depositum irregulare* / če deponent shrani določeno količino nadomestnih stvari pri depozitarju tako, da jih lahko ta porabi, vrniti pa mora toliko stvari iste vrste, kot jih je prejel

**depositum miserabile, necessarium* / shranitev v stiski (ko deponent ni utegnil presojati, kako je z depozitarjevim poštenjem (tožba se je glasila na duplum)

de receptis / trije pakti, katerim je bilo skupno, da je postal dolžnik zavezan s tem, da je nekaj prevzel

⇒ *receptum argentarii, receptum arbitrii, receptum nautarum, cauponum, stabulariorum*

derelictio = zaviženje / opustitev posesti z namenom opustiti lastninsko pravico

derogacijska klavzula / dostavek k zakonu, ki razveljavi vsa prejšnje zakone, ki so z tem zakonom v nasprotju

descendenti = potomci

detentio / »naravna posest«, ki jo imajo imetniki (depozitar, komodatar, najemnik, zakupnik, suženj, filius *familias*) – zanje je potrebno zavestno gospostvo nad stvarjo; pretor je ne varuje

de transactionibus / o poravnavi

dies ad quem / dnevi do tega (končni rok)

dies a quo / dnevi od tega (pričetni rok)

direktno zastopanje / direktni (ali pravi) zastopnik (npr. urarjev pomočnik) sklepa pravne posle za zastopanega (»poslovnega gospodarja) v njegovem imenu, to se pravi tako, da druga stranka ve, da sklepa pravni posel z zastopanim (zastopani gospodar postane takoj upravičen in zavezan

disiunctim / ločeno

dissensus / nasprotno soglasje

distractio / prodaja

dolozno / nalašč

dolus = prevara (pretorski delikt) / *dolus malus* je nepošteno, zvijačno ali goljufivo dejanje

⇒ spočetka pomeni to Rimljanom zavestno goljufanje druge stranke, sčasoma pa razširijo pomen na vsako nepošteno, zvestobi (*fides*) nasprotno ravnanje, zlasti prelomitev dane besede

dolus / naklep – dolžnik odgovarja upniku za nastalo škodo, kadar je vedoma ali hote preprečil izpolnitev

⇒ pri obligacijah *stricti iuris*, kadar je preprečil izpolnitev s kakim pozitivnim dejanjem

⇒ pri obligacijah *bonæ fidei*, odgovarja za vsako ravnanje, ki ni združljivo z dobro vero in poštenjem (pozitivno dejanje ali opustitev)

⇒ odgovornosti se stranka ne more vnaprej rešiti niti z izečnim dogovorom (tak dogovor bi bil ničen)

dominica potestas / gospodarjeva oblast nad sužnji (tudi samo gospodarjeva »potestas«)

dominium / lastninska pravica (na stvareh)

dominium ex iure Quiritum / civilna lastnina

domnum vi introire / nasilno vdreti v stanovanje

donatio = darilo / najbolj splošno je to vsaka prostovoljna premoženjska naklonitev, v ožjem smislu pa je to neodplačna in prostovoljna odsvojitvev kakega premoženjskega predmeta, tako da darovalec postane revnejši, obdarjenec pa bogatejši

⇒ predmet je lahko vse, kar je odsvojljivo

⇒ je pogodba, zato velja le, če obdarjenec darilo sprejme

⇒ za pravne in stvarne napake odgovarja obdarovalec le, če ravna dolozno ali kadar jamstvo izrecno prevzame

⇒ *lex Cincia* – str. 306

donatio imperfecta / darovalec določeno naklonitev obdarjencu samo obljubi, obdarjenec pa njegovo obljubo sprejme > obljuba iztožljiva le, če je potrjena s stipulacijo

⇒ po Just. je iztožljiva že brezoblična obljuba darila > pollicitatio donationis
donatio mortis causa = darilo za primer smrti
donatio perfecta / darilna pogodba, ki se takoj izpolni
donatio propter nuptias / darilo med zaročencema (ne velja prepoved obdarovanja kot za zakonce)
dotis dictio / verbalni kontrakt, s katerim je mogoče ustanoviti doto
drugotna (sekundarna) dajatev / ki jo mora dati zavezanec, če se ne izpolni prvotna dajatev (vrnitev škode
sopogodbeniku, zamudne obresti,...

edictum perpetuum / edikt, ki ga je pretor razglasil v začetku leta (kasneje se tako imenuje edikt v
Julijanovi redakciji, ki ga več ni bilo mogoče spreminjati brez cesarjevega dovolila)
edictum repentium / naknaden dostavek k ediktu, ki ga je sprejel v začetku leta
edictum tralaticium / edikt oz. jedro pretorskih ediktih določb, ki so jih pretorji prevzemali iz starega
elektivna odgovornost / če je več sodolžnikov in lahko upnik sam izbere tistega, ki se mu zdi
najprimernejši, da bo od njega izterjal terjatev (str. 231, opomba 6)
emphyteusis (emfitevza) = dedna zakupna pravica / podedljiva in odsvojljiva stvarna pravica na tujem
kmetijskem zemljišču, ki ga sme upravičenec trajno izkoriščati
emptio rei speratae / kup (in prodaja) pričakovane stvari
emptio spei / kup nade (pogodba na srečo, aleatorna pogodba)
emptio venditio = kupna in prodajna pogodba / sklene se s tem, da se prodajalec in kupec sporazumeta, da
bo prodajalec prepustil kupcu določeno blago, ta pa mu bo plačal določen znesek kot kupnino
⇒ emptio contracta / samo sklenjena, ni še perfektna (pogodba, ki je sklenjena pod odložnim pogojem, a
če je stvar kupljena iz določene zaloge, če je kupnina določena za enoto, če sta se stranki dogovorili,
da sestavita pogodbo)
⇒ emptio perfecta / ko se izpolni odložni pogoj, ko stvar izločijo iz zaloge in jo s tem individualizirajo,
ko se stehta in izmeri množina in s tem določi kupnina, ko podpišeta listino)
⇒ bonae fidei, oba odgovarjata za vsako krivdo
enovita stvar / ki je enotna že po naravi (posamezna žival, kamen, tram,...)
epistula / pismo
equites / plutokracija; ukvarjajo se s trgovino in s finančnimi posli (vsaj načeloma nimajo političnega
vpliva na opravljanje državnih poslov)
»ercto non cito« ali consortium / rodbinska kolektivna lastnina, s katero so bratje kot sodediči
ohranili očetovo zapuščino nerazdeljeno in so z njo skupno gospodarili, dokler ni kateri izmed njih
zahteval, da se razdeli
error = zmota (tudi ignorantia)
⇒ error in corpore / zmota o stvari, ki je predmet PP; povzroči ničnost
⇒ error in negotio / zmota o PP; povzroči ničnost
⇒ error in nomine / zmota o imenu (sužnja) – ne škoduje, če obe stranki mislita istega sužnja
⇒ error in persona / zmota o osebi (včasih povzroči ničnost)
⇒ error in substantia, in materia / zmota o snovi stvari (včasih povzroči ničnost)
essentialia negotii = bistvene sestavine PP / PP brez njih sploh ne more obstajati
exhereditatio bona mente / razdedinjenje v dobrem namenu
ex nunc / od sedaj (v naprej)
expromissio / nov promitent se zaveže za dolžnikov dolg brez njegove prošnje ali dovoljenja
⇒ zadošča soglasje med upnikom in novim dolžnikom, dolžnik postane prost
ex tunc / od tedaj (za nazaj)

facultas alternativa = možnost nadomestitve / dolžnik dolguje neko določeno dajatev, a sme namesto nje
dati neko drugo dajatev (*una res est in obligatione, duae sunt in solutione) – npr. noxae datio,...
⇒ upnik more terjati od dolžnika samo dolgovano stvar, če ta postane po naključju nemogoča, ne more
terjati nadomestne
faenus / obrestovana glavnica + obresti
faenus nauticum ali pecunia traiectica / pomorsko posojilo (str. 266)

familia communi iure (rodbina v splošnem smislu) / vsi agnati, ki bi bili pod istim druž. očetom, če bi bil ta še živ

familia pecuniaque / celotno državljansko premoženje, ki je sestavljeno iz:

⇒ **FAMILIA** (neodsvojljivo premoženje, ki se podeduje iz roda v rod in je najbrž tudi po koncu gentilnega razdobja ostalo še nekaj časa v rodbinski lastnini)

⇒ **PECUNIA** (najbrž prosto odsvojljivo premoženje, zlasti tisto, ki ga je posameznik s svojim delom prigospodaril)

familia proprio iure (rodbina v ožjem smislu) / vse osebe, ki so pod isti druž. očetom, ko je ta še živ

familia rustica / sužnji, ki so obdelovali latifundije

familia urbana / sužnji, ki so opravljali domača opravila, pogosto tudi različne gospodarske posle

favor libertatis / če je bila mama med nosečnostjo vsaj en trenutek svobodna, je bil otrok rojen kot svoboden človek, čeprav je bila mata ob rojstvu spet sužnja

favor testamenti / načelo, da se dvomljive oporočne odredbe oziroma oporoka kot taka, skušajo, če je le mogoče, obdržati v veljavi

ferruminatio / če poškodovanemu kipu vstavimo manjkajoč del iz istovrstne stvari (v tem primeru glavna stvar dodatek popolnoma absorbira, lastnik glavne stvari postane izvirno lastnik dodatka in to tudi ostane, kljub morebitni kasnejši ločitvi dodatka)

fictio = fikcija / iz važnega pravnopolitičnega razloga velja neko dejstvo za resnično, čeprav je gotovo, da ni resnično

fictio legis Corneliae / rimski državljan, ki je prišel v vojno ujetništvo, se smatra za mrtvega, da je po njem omogočeno dedovanje

fideikomis / spočetka brezoblična oporočnikova prošnja, s katero je zaupno zaprosil dediča, legatarja, fideikomisarja, naj določeni osebi nakloni določeno dajatev ali storitev

⇒ fideikomisar / komur je bil fideikomis namenjen

⇒ fiduciar / komur je bil fideikomis naložen (lahko je vsak, ki je iz zapuščine kaj dobil)

fideikomisariča substitucija / prvemu fideikomisarju je bilo naloženo, naj predmet fideikomisa v določenem trenutku prepusti nekemu drugemu

⇒ družinski fideikomis (fideicomissum familiae relictum) / če je moral fiduciar prepustiti dediščino članu iste družine – lahko sam izbere med člani družine

fideiussio indemnitas = odškoditveno poroštvo / porok se zaveže samo za tisti del dolg, ki ga upnik ne bi mogel izterjati od dolžnika

fideiussor fideiussoris / podporok

fidepromitto / obljubim na poštenje

fiducia / fiduciant prepusti fiduciarju z mancipacijo ali in iure cesijo svojo stvar v lastnino, fiduciar pa se mu obenem zaveže, da bo stvar pod določenimi pogoji obdržal in mu jo pozneje vrnil (realni kontrakt bonae fidei)

fiducia cum amico contracta / lastnik stvar prepusti v lastnino prijatelju (*rem utendam dare* ali *rem servandam dare*), pridobitelj pa obljubi, da mu bo stvar vrnil, ko jo bo zahteval nazaj

fiducia cum creditore contracta / dolžnik prepusti upniku svojo stvar v lastnino, hkrati pa se upnik zaveže, da je ne bo odsvojil, ampak vrnil dolžniku, ko bo odplačan dolg (str. 209)

fiduciran PP / sklenjen na poštenje in zaupanje

fiktivni posestnik, ki je pasivno legitimiran za reivindikacijo:

⇒ **QUI LITI SE OBTULIT QUASI POSSIDERET** / toženec, ki ni imel stvari v svoji posesti, pa se je spustil v pravdo, kakor da bi jo imel (s svojim ravnanjem morda zakrivil, da tožnik ni mogel pravočasno naperiti reivindikacije zoper resničnega posestnika)

⇒ **QUI DOLO MALO DESIIT POSSIDERE** / toženec, ki je najbrž zloverni posestnik, je pred litiskontestacijo nalašč opustil posest stvari, da bi lastniku preprečil njeno zasledovanje

fiscus / »denarna košara«; sprva pomeni blagajno, kamor se stekajo dohodki iz princepsovih provinc (upravlja jo cesar sam in po njegovi smrti pripade novemu cesarju, torej je v zasebni lastnini vsakega cesarja), kasneje pridobiva vedno več privilegije, ki jih ima erar in ga v Dioklecijanovem času absorbira

foedera / zavezniška pogodba med Rimom in ostalimi mesti "latinske mestne zveze"

formalna nujna dedna pravica / pravica do omembe v oporoki (osebe sui heredes, pretorsko pravo razširi krog na vse potomce) – postavi jih mora za dediče za poljubno velik znesek ali pa jih razdedinjiti
⇒ prezrti uveljavlja svojo dedno pravico neposredno s hereditatis petitio
⇒ Dedno, str. 20, 21

formularni pravdni postopek – (prožnejši od legisakcij); v pisemenih tožbenih obrazcih so zajeti pogoji (pozitivni in negativni – exceptio), pod katerimi naj sodnik toženca obsodi v smislu tožnikovega zahtevka, če niso izpolnjeni, naj ga oprost

fratres germani / bratje, ki imajo skupnega očeta in mater

fructus civiles (civilni plodovi) / denarne koristi, ki jih pridobiva upravičenec od svoje stvari na podlagi nekega obligacijskega pravnega razmerja (najemnina,...)

fructus consumpti / porabljeni plodovi

fructus exstantes / plodovi, ki jih še ima

fructus naturales (naravni plodovi) / ko se od matične stvari organsko loči nova samostojna stvar, ki je iste vrste, kakor neposredna matična stvar (jabolko – jablana)

fructus neglecti / plodovi, ki jih zaradi malomarnosti ni pridobil

fructus percepti / pridobljeni plodovi

fructus percipiendi / plodovi, ki bi jih moral pridobiti

furtum manifestum / če je tat zaloten pri kraji ali vsaj na kraju zločina (na quadruplum) – tatu sme okradeni ubiti če: ga zaloti ponoči ali če se zaloteni upira z orožjem (rabi priče)

furtum nec manifestum / če ni bil zaloten (na duplum)

furtum possessionis / neupravičeno vzetje lastne stvari iz posesti upravičenega posestnika

furtum rei = tatvina stvari / neupravičena prilastitev tuje premične stvari zaradi dobička

furtum usus / neupravičeno uporabljanje stvari (npr. če dpozitar uporablja stvar, če jo komodatar uporablja drugače, kot je bilo dogovorjeno ali preko domenjenega časa,...)

[generalna hipoteka / zastavitev celotnega premoženja](#)
[gentiles / član istega rodu](#)

[genus / dajatve, ki so določene po vrsti, saj posamezni kosi nimajo nobenega svojskega pomena \(vino, pšenica,...\) ~ nadomestne stvari](#)

[glavna dajatev / če sta že od začetka dolgovani dve dajatvi \(ali več\), vendar velja po splošni presoji ena manj pomembna \(postranska\) nasproti drugi, glavni](#)

[glavna obligacija : postranska \(= akcesorna obligacija\) – str. 234](#)

[glavnica ali kapital \(caput, sors\) / prepuščene nadomestne stvari, za katere dobivamo obresti](#)

heredis institutio / postavitve dediča

hereditas / dediščina (po civilnem pravu)

hereditas iacens / ležeča zapuščina

⇒ reprezentacijska fikcija (defuncti locum optinet) / ležeča zapuščina nadaljuje osebo zapustnika

⇒ retroaktivna fikcija / velja, da jo (če jo) dedič kasneje pridobi, pridobi neposredno od zapustnika oziroma takoj ob zapustnikovi smrti

heres = dedič (po civilnem pravu) / oseba, ki v okviru podedljivih pravic in obveznosti vstopi v zapustnikov pravni položaj

⇒ heredes domestici = domači dediči / osebe, ki so bile ob zapustnikovi smrti pod njegovo očetovsko ali moževo oblastjo – z njegovo smrtjo so postale svojepravne in v istem trenutku pridobile dediščino (deduje ipso iure z zapustnikovo smrtjo in je nujni dedič > heres suus et necessarius)

⇒ heredes extranei = zunanji dediči / imenujejo se tudi prostovoljni (voluntarii) dediči, ker je bila pridobitev dediščine prepuščena njihovi odločitvi (izjema je bil suženj, ki je bil postavljen za dediča z oporoko)

⇒ heres institutus / primarni dedič

⇒ heres substitutus / rezervni dedič

hipoteka = pogodbeno zastava / zastavna pravica na stvari, ki jo zastavitelj še naprej obdrži v posesti –

ustanovi se samo s pogodbo, brez prepustitve posesti (prvi primeri – predklas. doba)
⇒ interdikt salvianum, a° serviana, Bizantinci: a° quasi serviana, a° hypotecaria (ali pigneraticia) in rem honorarne obligacije / obligacije, katerim je iztožljivost zagotovil pretor (nekateri sčasoma preidejo iz pretorjevega edikta v običajno in s tem v civilno pravo = recepcija honorarnega prava v civilno)

iactus missilium / ob slovesnih prilikah, ko so magistrati metali med narod novce ali kroglice z nakazili za obleko (> izročitev nedoločeni osebi)

ignominia / izguba časti, sramota

ignorantia facti / dejanska zmota, nepoznavanje dejanskega stanja (zmota o obstoju ali neobstoju določenega dejstva) – stranki ne škoduje

ignorantia iuris / pravna zmota, nepoznavanje prava (zmota glede pravnih pravil, glede vsebine določenega PP,...) – stranki škoduje

imetnik = detentor / ima »naravno posest – zanjo je potrebno zavestno gospostvo nad stvarjo (= stvar ima v fizični oblasti, a nima posestne volje); pretor je ne varuje)

⇒ depozitar, komodatar, najemnik, zakupnik, suženj, filius familias

imisije / vplivi, ki jih ima lastnikovo ravnanje na lastnem zemljišču na sosedovo zemljišče (dim, šum,...)

impensæ / potroški, ki jih je imel toženec za tožnikovo stvar, ko jo je imel v posesti

⇒ necessariae / potrebni za ohranitev stvari

⇒ utiles / povečali vrednost ali donosnost stvari

⇒ voluptariae / služijo samo za olepšavo

imperium / neomejena magistratova oblast, da je poveljeval v vojni, sodil nad življenjem in smrtjo občanov, nalagal varščine, odredil zaseženje imetja, dovoljeval postavitev v prejšnje stanje (tako oblast so imeli diktator, konzula in pretor)

impertia / nespretnost

impubes / nedorasli

in aliud / za drugo stvar (se je zavezal)

in capita / delitev po glavah (vsak dobi enak del)

in causa caduci / naklonitve, ki so postale neučinkovite po napravi oporoke, a pred oporočnikovo smrtjo

incidimus in communionem / naključna skupnost (ista stvar je npr. podarjena ali voljena več osebam ali jim pripade kot sodedičem)

in diem addictio = dogovor boljšega kupca / prodajalec sme razdreti pogodbo, če se v določenem roku oglasi boljši kupec

indignus / nevreden

indirektno zastopanje / indirektni (nepravi ali posredni) zastopnik sklepa pravne posle v svojem imenu in na tuj račun; pravni posel sklene za sebe in izjavi poslovno voljo v lastnem imenu, tako na se na zunaj zavezuje in prejema pravice samo zastopnik, vendar je zastopani (samo nasproti zastopniku) zavezan, da od njega prevzame vse pravice in obveznosti iz tega pravnega posla.

in duriorem causam / za več (se je zavezal)

*infamia iuris immediata / neposredna pravna infamija – nastopi brez obsodbe, že zaradi nečastnega ravnanja ali opravljanja nečastnega poklica (zvodništvo, igralstvo,...)

*infamia iuris mediata / posredna pravna infamija – nastopi šele, ko je storilec obsojen, samo dejanje je ne povzroča

infirmitas / slabotnost

in fraudem legis agere / obid zakona (po črki ne kršijo zakona, ampak izkoristijo pomankljivo zakonodajalčevo izražanje in skušajo doseči tisto, kar je zakonodajalec hotel prepovedati)

ingenuus / svoboden

in leviolem causam / manj oz. manj stogo (se je zavezal)

in iure cessio / navidezna pravda, v kateri nastopa odsvojitelj kot dozdevni toženec, pridobitelj kot

dozdevni tožnik. Domenjeno je, da odsvojitelj izgubi pravdo (ko je vprašan, če je stvar njegova molči ali to zanika) in tako obvelja tožnik kot lastnik (izvedena, civilna pridobitev lastnine, actus legitimus, vedno abstrakten PP)

iniuria / žalitev (dejanska ali besedna) tuje osebnosti (širši pomen: vse kar je protipravno) – str. 327, 328

⇒ dejanska (realna) injurija; Zakonik predpisuje kazenske sankcije za:

1. **si membrum rupsit, ni cum eo pacit, talio esto** (kdor pohabi drugemu kak telesni ud, se kaznuje tako, da mu sme poškodovanec prizadeti enako zlo (edini primer talionskega načela); samo subsidiarno – kadar se ne moreta dogovoriti drugače (v klas. pr. je samo obsojen na večji znesek)
2. **manu fustive si os fregit libero, CCC, si servo, CL poenam subito** (kdor z udarcem (z roko ali gorjačo) drugemu zlomi ali izpahne kost, mu mora plačati 300 asov, če to stori tujemu sužnju, 150
3. **si iniuriam faxsit, viginti quinque poenæ sunt** – za vsako drugo žalitev – kazen 25 asov

⇒ besedna (verbalna) injurija; Zakonik pozna dve, ki jih kaznuje s smrtno kaznijo z batinanjem

1. **malum carmen incantare** – izgovarjanje čarodejnih besed
2. **occentare** – (najbrž očitno) preklinjanje

⇒ posebne injurije – droben tisk, str. 329

in lineas / ~ če ni bratov in sester, dobe po sinu pol očetovi, pol pa materini predniki (dedujejo samo enako oddaljeni)

INOMINATNI kontrakti / ki nimajo nobenega posebnega imena in so sprva neiztožljivi (lahko pa, kdor je že izpolnil zahteva povrnitev svoje dajatve – *condictio causa data, causa non secuta*) - Justinijan jih deli na:

⇒ do, ut des (dam, da daš) – npr. menjalna pogodba

⇒ do, ut facias (dam, da storiš) – npr. starinarska pogodba

⇒ facio, ut des (naredim, da daš)

⇒ facio, ut facias (naredim, da narediš) – npr. prekarij

inops et indotata = brez premoženja in dote / po Just. pr. vdova ni mogla intestatno dedovati (ker temelji na krvnem sorodstvu), zato je bilo treba zanjo poskrbeti posebej, če je bila brez premoženja in dote (Dedno str.12)

insinuatio / vpis vsebine darilne listine v javno knjigo – str. 307

in solidum / v celoti

in stirpes / delitev po reprezentacijski pravici, po deblih

insula in flumine nata / v reki nastali otok

intercedere / stopiti vmes, posredovati

intercesija / prevzemanje obveznosti, ki so prevzemniku materialno tuje

⇒ kumulativna / porok ali korealni sodolžnik + dolžnik sta dolžnika

⇒ privativna / z novacijo ali litiskontestacijo ostane edini dolžnik porok > *actio restitutoria*

⇒ tiha / edini zavezanec je porok (v prepričanju, da bo obveznost izpolnil) > *actio institutoria*

intercessio / ugovor (npr. enega konzula proti odločitvi drugega,...)

inter ceteros / med drugimi, med ostalimi

interrogatio in iure / upnik pred pretorjem vpraša delata ali je dedič oz. glede katerega deleža je dedič

➤ njegov odgovor je nepreklicen (lahko ga na podlagi tega toži za dolg)

⇒ ker je bil delatov odgovor nepreklicen, mu je pretor lahko dovolil primeren rok za premislek (t.i. deliberacijski rok)

interpellatio / opomin

interpositio auctoritatis / varuhova avtorizacija posla, ki ga je sklenil *impubes infantia maior* (Auctorne fis? – Auctor fio.)

intestabilis / (po zakoniku XII. plošč) kdor je kot priča ali tehtničar sodeloval pri kakem PP per aes et libram, pozneje pa ni pričal o tem, ko je bilo potrebno, ni smel nikoli več sodelovati pri takem PP (tudi kot stranka ne)

intestatno dedovanje = neoporočno dedovanje (na podlagi zakona) / do njega pride, kadar ni oporoke, tj če zapustnik sploh ni napisal oporoke ali pa če je sicer zapustil oporoke, pa ta iz tega ali onega razloga ni bila veljavna

intre vires / če jamči dedič samo do višine dediščine

ius operarum promissio / s prisego potrjena obljuba osvobojenca, ki po oprostitvi iz suženjstva svojemu patronu obljubi določene dajatve in storitve

ius civile / pravne določbe, ki veljajo samo za Rimljane

ius cogens / pravne določbe, ki vežejo stranke tako trdno, da niti sporazumno ne moreta drugače določiti

ius dispositivum / pravne določbe, ki veljajo le, če se stranki ne dogovorita drugače

ius emphyteuticarium / posebna pogodba, ki ima za predmet posebno stvarno pravico na tujem zemljišču

ius ex auctoritate principis respondendi / naziv in pravica, ki jo je Avgust podelil Capitu in Labeu, da sta lahko kot privilegirana pravnika dajala pravna pojasnila in odgovore z enako avtoriteto, kot bi to storil cesar sam

ius gentium / pravne določbe, ki veljajo enako za tujce kot za Rimljane (oblikovalo se je po naravnem razumu, zato je za vse isto, tako imenovano pravo narodov)

ius in re aliena / stvarna pravica na tuji stvari

iusiurandum / stranki sta rešili medsebojni spor tako, da sta se dogovorili, da bo na predlog ene stranke druga prisegla, da je sporna zahteva ali pravica obstaja, ali ne obstaja (prisega je prostovoljna)

⇒ iusiurandum necessarium / prisega, h kateri je pretor toženca vsaj posredno silil (ali izpolni ali prisezi)

iussum / izjava rodbinskega poglavarja, s katero izjavi navadno tretjemu kot sopogodbenu, da bo pripoznal kot obvezen tisti PP, ki ga bo tretji sklenil z njegovim sinom ali sužnjem

iusta causa traditionis = pravni temelj izročitve / obe stranki **hočeta**, da se z izročitvijo prenese lastnina na pridobitelja, ta **namen pa je pravno utemeljen** v nekem PP, ki se redno izpolni s prepustitvijo lastnine (kupna in prodajna pogodba, darilna pogodba, ...)

iusus titulus / pravni naslov, na podlagi katerega se je redno prenesla lastnina (pro emptore, pro donato, pro dote,...) ali pa je posestnik izvirno pridobil lastnino (pro derelicto,...)

ius vitæ ac necis / pravica nad življenjem in smrtjo

izvedena posest / posest zastavnega upnika, emfitevte, prekarista, sekvestra, ker je doslejšnji posestnik nanje prenesel ius possessionis

izvedeni (derivativni) načini pridobitve lastnine / pridobitelj izvaja lastninsko pravico od druge osebe in postane lastnik le, kadar je bil njegov prednik (odsvojitelj) lastnik (mancipacija, in iure cesija, izročitev, prisoditev, volilo)

izvirna posest / stvar poseduje tisti, ki jo ima kot lastnik, ni pa nujno, da je sam prepričan, da je lastnik

izvirni (originarni) načini pridobitve lastnine / ne glede na to, ali je imel kdo prej na tej stvari lastninsko pravico ali ne (prilastitev, pridobitev zaklada, pridobitev plodov, spojitev, zmešanje, predelava in – navadno tudi – priposestvanje

juristična posest (possessio ad interdicta) / varovana je s pretorskimi interdikti; posestnik poseduje stvar kot lastnik bodisi da je lastnik, bodisi, da misli, da je lastnik (bonæ fidei possessor), bodisi, da se zaveda, da ni upravičen (malæ fidei possessor) = vse to so lastniški posestniki (po Savigny-ju). Pretor pa varuje tudi prekarista, emfitevto, sekvestra, zastavnega upnika, po Justinijanu pa še superficiarja in delno užitkarja (razen če je posest relativno viciozna

kavzalne stipulacije / razlog za ustanovitev (causa debendi) je razviden že iz same stipulacije

kodicil / brezoblična, navadno v obliki pisma sestavljena poslednjevoljna odredba, ki je v oporoki potrjena in tudi velja za njen del

konsenzualni kontrakti / obligacijsko razmerje nastane s tem, da se pogodbenuka dogovorita o bistvini vsebini pogodbe (emptio venditio, locatio conductio, societas, mandat) – vsi so bonæ fidei

KONTRAKTNE OBLIGACIJE / tiste pogodbe, za katere je civilno pravo predvidevalo posebne tožbe (actio in personam). Vsak kontrakt je pogodba, ni pa vsaka pogodba kontrakt – ostale pogodbe (za katere civilno pravo nima posebnih akcij) se imenujejo *pacta*

⇒ **konsenzualni kontrakti** / za nastanek obligacije zadošča že samo soglasje (kupna in prodajna,...), vsi so bonæ fidei

⇒ **besedni ali verbalni kontrakti** / pogodbenuka (ali vsaj eden izmed njih) morata izraziti svoje pogodbeno soglasje z določenimi besedami (stipulacija,...)

- ⇒ **pismeni** ali **literalni kontakti** / obligacija nastane s prepisom v posebni gospodarski knjigi
- ⇒ **realni kontrakti** / obligacija nastane s tem, da ena stranka svojo dajatev izvrši in tako zaveže prejemnika (posojilna, posodbena, shranjevalna, zastavna pogodba,...)
- konvalescenca / poznejša potrditev neveljavnega PP
- konverzija / kadar ima pomankljivi PP vsaj delen uspeh, tako da šteje za manj uspešen PP, ki pa vodi do podobnega pravnega učinka
- korporacija / pravna oseba, ki je skupnost fizičnih oseb, ki so njeni člani (ima lahko tudi svoje premoženje)
- kulpožno / zaradi malomarnosti
- kumulativna konkurenca (ali solidarnost) / načelo, da ima vsak tožnik toliko tožb, kolikor je zavezancev (velja glede penalnih tožb, ki naj z obsodbo na plačilo določenega zneska dosežejo, da bo vsak delinkvent kaznovan zaradi protipravnega ravnanja)
- KVAZIDELIKTNE OBLIGACIJE (quasi ex delicto) – str. 335, 336:**
- ⇒ **si iudex litem suam fecit** / če sodnik s kršenjem dolžnosti povzroči vsaj eni stranki škodo
- ⇒ **de deictis et effusis** / če je stvar, vržena ali izlita iz stanovanja na javno pot ali kak splošni prometni prostor, povzročila škodo
- ⇒ **de posito et suspenso** / če je nekaj viselo na nadzidku ali podstrešju, ki je segal nad pot ali prometni prostor tako, da bi lahko povzročilo škodo, če bi padlo
- ⇒ **adversus nautas, caupones, stabularios** / brodniki, gostilničarji in imetniki hlevov so bili odgovorni za škodo, ki so jo na svojih stvareh utrpeli njihovi gostje ali potniki zaradi tatvine ali hudobne poškodbe, ki so jo zagrešile osebe, ki so bile pri njih uslužbene, ali ki so pri njih stalno stanovale (str. 245, 336)
- KVAZIKONTRAKTNE OBLIGACIJE (quasi ex contractu) / vsem je skupno, da niso kontrakti, ker nastajajo brez sporazuma med strankama**
- ⇒ negotiorum gestio, tutela impuberum, communio incidens, condictiones, pridobitev (damnacijskega) legata
- kvazipupilarna substitucija / s cesarjevim dovoljenjem (po Just. brez posebne prošnje), sme oporočnik (oče ali mati) postaviti substituta svojemu umobolnemu ali nememu otroku, če mu je naklonil vsaj zakoniti delež

- **læsio enormis* = izpodbijanje zaradi nadpolovičnega prikrajšanja / če je kupec kupil stvar izpod polovične cene (dolžan vrniti prodajalcu stvar, lahko pa namesto tega doplača razliko do polne cene) – od Dioklecijana, l. 301
- Latini Iuniani / sužnji, ki so postali prosti po kaki pretorski manumisiji (žive prosti, umrejo kot sužnji)
- latifundium / veleposestvo
- legatum = volilo / enostranska poslednjevoljna oporočnikova odredba, s katero nakloni določeni osebi (volilojemniku oz. legatarju) neko premoženjsko korist v breme oporočnemu dediču
- ⇒ **legatum per damnationem** = damnacijski / oporočni dedič, ki je dediščino pridobil, je bil legatarju obligatorno zavezan, da volilo izpolni (oporočnik naroči dediču, naj volilo izpolni) – med dedičem in volilojemnikom nastane obligacijsko razmerje stricti iuris
 - ❖ debitum legatum / volilo dolga, ki ga dolžnik voli upniku
 - ❖ legatum nominis / volilo terjatve, ki jo je imel oporočnik zoper tretjega
 - ❖ liberatio legata / volilo, s katerim upnik voli dolžniku terjatev, ki jo je imel zoper njega
 - ❖ particijski legat / voljen je del dediščine
- ⇒ **legatum per præceptionem** / precepcijski (volilo, ki je bilo dodeljeno pred delitvijo dediščine)
- ⇒ **legatum per vindicationem** / vindikacijski (pravico, ki mu je bila voljena, dobi v trenutku, ko dedič pridobi dediščino > brez dedičevega sodelovanja) – legatar ima takoj na voljo reivindikacijo
- ⇒ **legatum sinendi modo** / dediču ni treba nič narediti, mora le trpeti, da si legatar vzame voljeno stvar (oporočnik dediču naroči, naj pusti, da si volilojemnik vzame...) – med dedičem in volilojemnikom nastane obligacijsko razmerje stricti iuris

⇒ **prelegat** – volilo v prid enemu od sodedičev

⇒ dedič postane zavezan s tem, ko dediščino pridobi

⇒ po Just. nastane obligacijsko razmerje med dedičem in legatarjem pri vsakem legatu

legata poenae nomine relicta / volila za kazen (po klas. pr. neveljavna, po Just. neveljavna le, če je zapustnik zahteval nekaj protipravnega, npravno oporečnega ali sramotnega)

leges mancipii / vse odsvojiteljeve izjave, ki se tičejo kakovosti stvari, ki je predmet mancipacije (pridrzanje služnosti, napoved pomankljivosti,...) > glej: UTI OPTIMUS MAXIMUSQUE

legis actiones (legisakcije) – tožbe po zakonu (posamezno tožbo je bilo mogoče začeti in dokončati le na način, ki je veljal za zakonit)

legis actio per manus iniectioem / izvršilni postopek po starem civilnem pravu, v katerem je zahtevajoči upnik po pretorjevi odobritvi (in iure) mogel poseči po osebi dolžnika, ki ni plačal svojega dolga (smel ga je celo ubiti ali pa poslati v sužnost TRANS TIBERIM)

lex commissoria – dva pomena:

⇒ razdorni dogovor / pakt, ki daje prodajalcu pravico razdreiti kupno pogodbo, če mu kupec pravočasno ne plača kupnine (ni mu dolžan vrniti že plačanega dela kupnine)

⇒ dogovor, po katerem je smel zastavni upnik zastavljeno stvar obdržati zase namesto plačila, če dolg ni bil pravočasno plačan (Konstantin ga l. 326 prepove)

lex imperfecta / pravno pravilo, katerega kršenje nima nobene sankcije

lex minus quam perfecta / pravno pravilo, katerega kršitev povzroča samo kazen za stranko

lex perfecta / pravno pravilo, katerega kršitev povzroča ničnost strankinega posla

lex plus quam perfecta / pravno pravilo, katerega kršitev povzroča ničnost PP in kazen

libertus / osvobojenec (tj. suženj, kateremu je gospodar podaril prostost)

literalni kontrakti / obligacija se ustanovi z vpisom v posebne gospodarske knjige (codex accepti et expensi) – Just. nima več

⇒ nomina transscripticia a persona in personam

⇒ nomina transscripticia a re in personam

⇒ samo glede denarnih zneskov, stricti iuris, enostranski, abstraktni kontrakti

litis aestimatio / ocena stvari pod prisego

litiskontestacija / pravnopogodba med tožnikom in tožencem, s katero se sporazumeta o osebi sodnika in o vrsti tožbe (pred pretorjem=in iure, sama tožba pa se vrši pred sodnikom=apud iudicem)

⇒ s tem je izčrpana tožnikova tožbena pravica – svoje tožbe zoper istega toženca v isti stvari ne bo mogel več ponoviti (zato jo večkrat imenujejo *novatio necessaria, vendar ne ugasnejo stranske pravice, ki so združene z iztoževano terjatvijo)

⇒ v postklas. pr. izgublja prvotni pomen, Just. je več ne našteva med razlogi prenehanja obligacij

locatio conductio / ena stranka se redno zaveže, da plača sopogodbenu določen denarni znesek, druga pa, da prvi prepusti začasno v uporabo določeno stvar, ali svojo delovno silo, ali pa da bo zanj opravila neko delo (oba odgovorna za vsako krivdo)

⇒ conductor / najemnik, delodajalec, podjetnik (ima actio conducti)

⇒ locator / najemodajalec, delavec, naročnik (ima actio locati)

⇒ podjetnik je odgovoren še za nespretnost, za skrbnost pri izbiri svojega namestnika, neomejeno jamči za svoje pomočnike

⇒ delavec je odgovoren tudi za nespretnost

locatio conductio operarum = službena ali delovna pogodba / je sklenjena, ko se stranki sporazumeta o tem, da bo delavec (locator) prepustil delodajalcu v določenem obsegu uporabljanje svoje delovne sile, za to pa bo dobil od njega plačilo (merces) v denarju

locatio conductio operis = delovršna ali podjetniška ali pogodba o delu / sklene se s tem, da se naročnik (locator) in podjetnik (conductor ali redemptor operis) dogovorita, da bo podjetnik napravil za naročnika določeno delo (opus), naročnik mu bo pa za to plačal določeno nagrado (merces) – tu ne gre za uporabljanje tuje delovne sile, ampak za gospodarski uspeh, za dovršitev dela (redno mora podjetnik uporabiti naročnikov material)

*locatio conductio operis irregularis / če se stranki dogovorita, da lahko podjetnik naročnikovo gradivo

porabi zase, naročeno blago pa napravi iz drugega enakovrednega gradiva – podjetnik postane v tem primeru lastnik gradiva in odgovarja za njegovo naključno uničenje

locatio conductio rei = najemna in zakupna pogodba / sklene se tako, da se locator zaveže, da prepusti najemniku določeno nepotrošno stvar v rabo, najemnik pa, da bo najemodajalcu plačal najemnino in mu kasneje stvar samo tudi vrnil; sklenjena je, ko se stranki sporazumeta o predmetu pogodbe in o najemnini

⇒ **najemna pogodba** zagotovi najemniku uporabljanje stvari (npr. stanovanja), predmet **zakupne pogodbe** pa je prepustitev plodonosne stvari, od katere naj zakupnik pridobiva plodove (rimsko pravo ju ne razlikuje)

⇒ med najemno dobo grede vsi potroški za najeto stvar, davki in druge dajatve, na najemodajalčev račun, najemnik je samo imetnik

⇒ najemnik je odgovoren tudi za culpa levis, stvari ne sme poslabšati ne spremeniti njene substance

⇒ od pravic je možen najem izvajanja užitka

⇒ najemodajalec ni nujno lastnik stvari

longa manu traditio = izročitev na dolgo roko / dosedanji posestnik s kake razgledne točke pokaže novemu posestniku zemljišče in izjavi, da ga mu prepušča v posest (klasično pravo)

longi temporis possessio = »provincialno priposestvanje« /

⇒ na provincialnih zemljiščih ni bila mogoča civilna lastnina

⇒ če je imel drug obdelovalec zemljišče 10 let inter præsentes ali 20 let inter absentes v nesporni posesti

⇒ uvrščena (podobno kot eksepcija) v tožbeni obrazec (klasično pravo) > si prædium stipendiarium (tributarium) petatur

⇒ po Justinijaniju gre za navadno priposestvanje nepremičnin (enaki pogoji)

lukrativen / neodplačen (PP)

malæ fidei possessor / nepošteni (zloverni) posestnik (zaveda se, da stvar nepravilno poseduje)

malum carmen incantare / izgovarjanje čarodejnih besed

mancipium / oče je sina zaradi delikta noksalno prepustil oškodovancu v oblast (=mancipij), namesto, da bi plačal odškodnino

mandata = naročila / navodila, ki jih je cesar dal provincialnemu namestniku ali drugemu uradniku pred nastopom službe

mandatum = naročilo / konsenzualni kontrakt bonæ fidei, ki nastane s tem, da mandant (naročitelj) naloži mandatarju (prevzemniku naročila), da zanj neodplačno opravi neki dejanski ali pravni posel, in mandatar to prevzame (je slučajno dvostranska pogodba)

⇒ mandant / naročitelj (mandator / is, qui mandavit)

⇒ mandatar / prevzemnik naročila (is cui mandatum est / is, qui mandatum accepit)

⇒ predmet je lahko upravljanje celotnega premoženja (procurator omnium rerum) ali izvršitev posameznega posla (procurator unius rei), bodisi dejanskega (prenesti pismo) ali pravnega (kupiti neko stvar za mandanta)

⇒ mandat je lahko samo v mandantovo korist (m. mea gratia), v njegovem in tujem interesu (m. mea et aliena gratia), v njegovem in mandatarjevem interesu (m. mea et tua gratia) ali samo v interesu tretje osebe (m. aliena gratia), ne more pa biti samo v interesu mandatarja (tua gratia)

⇒ preneha, če umrje mandant ali mandatar, ne ugasnejo pa s tem terjatve in dolgovi, ki so že nastali

mandatum pecuniæ credendæ > *mandatum qualificatum / kreditno naročilo, za ustanovitev poročstva – mandant naroči kot porok mandatarju, naj določenemu prosilcu da posojilo ali naj dolžniku dovoli odlog plačila (str. 297)

⇒ bonæ fidei → najprej mora tožiti dolžnika, poroka samo za primankljaj

manumissio / PP, s katerim gospodar podeli sužnju prostost

manus / oblast, ki jo ima pater familias nad svojo ženo

manus iniectio / osebna izvršba (zoper obsojenega zavezanca, ki ni izpolnil tega, na kar je bil obsojen), pretor kmalu uredi premoženjsko izvršbo (venditio bonorum)

materialna nujna dedna pravica / pravica določenih oseb do izpodbijanja oporoke, če se jih oporočnik ni

spomnil s primerno premoženjsko naklonitvijo (t.i. nujnim deležem)

⇒ za izpodbijanje: *querela inofficiosi testamenti* (tožba zaradi oporoke, ki nasprotuje dolžnosti)

merx / blago

metus = strah / ki nastane zaradi nasilja (*vis*) druge osebe in ki vpliva na ustrahovano stranko tako, da nekaj ukrene (stori ali opusti), kar njej povzroči škodo (ustrahovani stranki pretor pomaga s tožbo, eksepcijo in postavitvijo v prejšnje stanje)

missio in possessionem ex primo decreto / če pozvani noče dati varščine *cautio damni infecti*, pretor ogroženemu dovoli, da vzame ogrožajoče zemljišče v varstvo; potem lahko sam opravi potrebna popravila in ima v zavarovanje svojih potroškov na zemljišču retencijsko pravico

missio in possessionem ex secundo decreto / če potem pozvani v primernem času, ki ga je določil pretor, ni hotel dati sosedu potrebne varščine **in** povrniti potroškov, pretor pripozna ogroženemu sosedu na zemljišču enako pravico, kakor jo je imel tisti, ki ni hotel dati varščine

modus = nalog / darovalčeva ali oporočnikova odredba, s katero naloži obdarjencu, dediču ali legatarju, da naklonitev delno ali v celoti porabi za določen namen (*sili*, a ne odlašaja)

mora / zamuda

⇒ **mora debitori s. solvendi* = dolžnikova ali izpolnitvena zamuda / če dolžnik po svoji krivdi ne izpolni pravočasno svoje obveznosti – odkar je v zamudi, jamči strožje kot je jamčil prej (predpogoj je, da je terjatev dospela v plačilo)

⇒ **mora creditoris s. accipiendi* = upnikova ali sprejemna zamuda / če upnik ne sprejme izpolnitve, ki mu jo je dolžnik pravilno ponudil – zmanjša se dotedanja dolžnikova odgovornost, odgovarja samo še za dolozno ravnanje (neha, ko upnik izjavi, da sprejme izpolnitev, ali ko pride ponjo – če mu dolžnik tedaj ne izpolni, pride sam v zamudo)

⇒ *mora ex re* / dolžnikova zamuda brez predhodnega opomina

⇒ *mora ex persona* / dolžnikova zamuda po opominu

municipium / mestna občina

mutuum = posojilna pogodba / obligacijsko razmerje se ustanovi tako, da upnik (posojevalec) prepusti dolžniku določeno količino nadomestnih stvari v lastnino tako, da mu je le-ta dolžan vrniti enako količino stvari iste vrste (*stricti iuris*)

⇒ bistvo je izročitev, zato mora biti upnik lastnik posojenih stvari (razen če gre za posredno posojilo)

naravna posest / glej »*detentio*«

naravni načini pridobitve lastnine / urejene so po *ius gentium* in se opirajo na *naturalis ratio*; skupni so Rimljanom in tujcem

nasciturus / tisti, ki bo rojen (zarodek)

naturalia negotii = naravne sestavine PP / tiste, ki jih določen PP redno vsebuje, stranki pa jih lahko z dogovorom izključijo)

nedeljiva dajatev / ki je ni mogoče brez škode za njeno bistvo razdeliti na več istovrstnih delnih dajatev
negativna funkcija lastnine / lastnik sme vsakogar izključiti, da bi kakorkoli posegal v njegovo stvar in z njo razpolagal

negativne služnosti / služnostni upravičenec sme lastniku služne stvari prepovedati, da bi svojo stvar na neki način uporabljal (*non facere*), tako da lastnik ne sme s svojo stvarjo ukreniti nekaj, kar bi po splošnem pojmovanju smel

negotiorum gestio = poslovodstvo brez naročila / oskrbovanje poslov za drugega, ki ni osnovano na nobenem posebnem pravnem razmerju

⇒ *dominus negotii* / gospodar (poslov)

⇒ *negotiorum gestor* = poslovodja brez naročila / opravlja tuje posle, ne da bi bil k temu zavezan ali izrecno upravičen

⇒ **nepristno poslovodstvo brez naročila* / poslovodja stremi za lastno koristjo in posluje na svoj račun

⇒ **pristno poslovodstvo brez naročila* / značilno je poslovanje v korist gospodarja

**negotium claudicans* / šepav PP – iz njega je starejši nedorasli samo upravičen in ne zavezan, njegov sopogodbjenik pa je polno zavezan ne pa tudi upravičen

negotium inter vivos / PP, katerega učinki nastopijo za časa strankinega življenja

negotium irritum / pomankljiv PP

negotium mortis causa (za primer smrti) / PP, katerega učinki nastopijo po strankini smrti

negotium ratum / veljaven PP

nelastniški posestniki / sicer imajo posestno varstvo, a ne posedujejo kot lastniki (prekarist, emfitevta, sekvester, zastavni upnik, po Justinianu pa še superficiar)

nemogoče obligacije / katerih predmeta ni mogoče izpolniti (taka obligacija je nična > *impossibilium nulla obligatio est*). Nemožnost izpolnitve je lahko:

⇒ **dejanska** (prodam stvar, ki je ni) ali **pravna** (prodam stvar, ki ni v pravnem prometu)

⇒ **prvotna** (nemogoča že ob sklenitvi pogodbe) ali **naknadna** (postane nemogoča šele pozneje)

nexum / posojilna pogodba v najstarejši dobi, ki se je sklepala per aēs et libram

nomen / terjatev

nota censoria / ukori, ki sta jih ob popisovanju izrekala cenzorja zaradi zanemarjanja dolžnosti

novæ tabulæ / nova oporoka

novatio = prenovitev / stranki med njima obstoječe obligacijsko razmerje nadomestita z novim (ne veljajo ne poroštva, ne zastavne pravice ne pogodbene globe iz prve obligacije, v kolikor niso bile ponovno ustanovljene)

⇒ inter eadem personas / med istima osebama

⇒ inter varias personas / med različnima osebama (oseba enega udeleženca razmerja se spremeni)

⇒ Just. zahteva še animus novandi (namen, da prenovita obligacijo) – če je ne izrazita jasno, velja nova obligacija poleg stare

⇒ največkrat se sklene s stipulacijo, lahko pa tudi z literalnim kontraktom ali konstitutom

novatio necessaria / nujna prenovitev (npr. litiskontestacija)

noxæ datio / če je oče oz. gospodar obsojen na odškodnino zaradi sinovega ali sužnjevega delikta pa namesto tega prepusti oškodovancu krivca samega

nujni ali dolžni delež (portio debita) / znaša četrtino, po Just. tretjino, oz. polovico intestatnega deleža

nuntiatio / (prepoved), razglasitev, ovadba

nuntius / sel

obligacija = obveznost / pravno razmerje med vsaj dvema osebama, zaradi katerega je ena izmed njih (upnik = creditor) upravičena terjati od druge neko dajatev ali storitev (ali opustitev) premoženjske vrednosti, druga (dolžnik = debitor) pa je dolžna to izpolniti

⇒ obligacijska pravica je relativna

⇒ po Just. obstajajo štiri vrste: KONTRAKTNE (ex contractu), DELIKTNE (ex delicto), KVAZIKONTRAKTNE (quasi ex contractu), KVAZIDELIKTNE (quasi ex delicto)

obligacije bonæ fidei = gibke / v tožbenih obrazcih se nalaga sodniku, da toženca obsodi le tedaj in na toliko, kadar in kolikor to ustreza načelu dobre vere in poštenja (dvostransko obvezne obligacije)

obligacije dandi / dolžnik mora preskrbeti upniku lastnino ali kako drugo stvarno civilno pravico

obligacije faciendi / dolžnik mora upniku dati neko dajatev (razen lastnine ali druge stvarne pravice) oz. opustiti nekaj (sem spada izvršitev določenega dela, vrnitev upnikove stvari, prepustitev posesti, ...)

obligacije stricti iuris = toge / sodnik mora toženca ali obsoditi na plačilo zneska, kakor je razviden iz intencije v tožbenem obrazcu, ali pa ga oprostiti

⇒ nastanejo iz deliktov, posojilne pogodbe (mutuum), stipulacije ali literalnega kontrakta

⇒ samo ena stranka je zavezana, druga samo upravičena

obligatio alternativa = obligacija po izbiri / dolgovanja sta dva predmeta, vendar tako, da je treba dati le enega (*duæ res sunt in obligatione, una est in solutione)

⇒ če ni izbira že po naravi stvari ali izrecno pripoznana upniku, izbira dolžnik (če bi upnik v tem primeru zahteval le en predmet, bi pravdo izgubil, ker bi zahteval preveč) – glej *IUS VARIANDI

⇒ če je en predmet uničen ali postane njegova dajatev nemogoča, se obligacija skoncentrira na drugega

⇒ zaradi naključno uničenega zadnjega alternativno dolgovanega predmeta trpi škodo upnik, za naključno uničenje vseh prejšnjih pa dolžnik

⇒ kadar je med alternativno dolgovanimi dajatvami vsaj ene določena v denarju, dolžnik ne postane nikoli prost, ampak mora izpolniti vsaj denarno dajatev

⇒ kadar ima pravico izbire upnik, jo izvrši ob litiskontestaciji nepreklčno s tem, da iztožuje eno izmed alternativno dolgovanih stvari; lahko pa toži tudi alternativno obligatio litteris / literalni kontrakt

obligatio naturalis = naravna obligacija / ni iztožljiva, razlog za neiztožljivost pa je v osebnem položaju upnika ali dolžnika (zlasti terjatve in dolgovi med osebami, podrejenimi istemu rodbinskemu očetu, očetove terjatve nasproti tem osebam, dolgovi teh oseb nasproti osebam, ki ne spadajo v isto rodbino,...str. 224)

⇒ seveda je tako obligacijo mogoče veljavno izpolniti (če jo dolžnik izpolni prostovoljno, ne more terjati nazaj svoje dajatve z obogatitveno tožbo, saj je izpolnil, kar je bil dolžan)

⇒ lahko je tudi zavarovana z zastavno pravico ali poroštvom, uporabiti jo je mogoče za prenovitev, pobotanje, odstop in za konstitut

obligationes certæ / obseg in vsebina dajatve sta točno določena (nekateri obligacije dandi)

obligationes incertæ / obseg in vsebina dajatve nista točno določena, sta pa določljiva (ostale obligacije dandi in vse obligacije (non) faciendi)

occentare / (najbrž očitno) preklinjanje

occupatio / prilastitev = naravni in izvorni način, po katerem pridobi na stvari, ki ni v lastnini nikogar, lastninsko pravico tisti, ki stvar vzame v posest z namenom, da pridobi na njej lastninsko pravico

occupatio bellica / vojni plen

oficijalne obresti / dolžnik jih mora plačevati, ker je sodnik tako ukazal (usurae quæ officio iudicis præstatnur) – npr. zamudne obresti, pravnice, ki tečejo med pravdo,...

omnis culpa = vsaka krivda / odgovornost za vsako krivdo → določno ravnanje, velika in mala malomarnost (po utilitetnem načelu so tako odgovorni kupec, prodajalec, komodata, najemnik, najemodajalec, deponent, zastavni upnik, kot izjemi pa še mandatar in negotiorum gestor)

onerozen / odplačen (PP)

opera / delo

operis novi nuntiatio / ugovor, ki ga je sosed izrekel zoper novo gradnjo ali delo na sosedovem zemljišču

oratio / tako klasični pravniki navajajo senatov sklep, katerega predlog je sestavil cesar in ki je bil redno sprejet brez sprememb (imenuje pa se oratio tudi cesarjev nagovor, v katerem postavi predlog)

orbi / zakonci, ki nimajo otrok

*pacta adiecta / že po civilnem pravu iztožljivi (sklenjene obenem s kontrakti bonæ fidei, nekateri pozneje sklenjeni, če so zmanjševali dolžnikovo obveznost, izjemoma tudi v zvezi s stipulacijo)

⇒ pactum de retro emendo, pactum de retro vendendo, predkupna pravica, pactum displicentiæ, lex commissoria, in diem adictio

⇒ iztožljive kot slučajne sestavine kontrakta z ustrezno kontraktno tožbo

*pacta legitima / iztožljivi postanejo po cesarskem pravu

⇒ razsodniška pogodba (compromissum), obljuba dote (pollicitatio dotis), obljuba darila (pollicitatio donationis)

*pacta prætoria / iztožljivi po pretorskem pravu (pretor uvede za njih v svojem ediktu tožbo)

⇒ pactum de pecunia constituta, de receptis, iusiurandum

pactum / najbolj splošno pomeni to pogodbo nasploh, tudi iztožljivo

⇒ v ožjem pomenu označuje spravno pogodbo, s katero se delinkvent reši obsodbe s tem, da okradenemu ali osebno žaljenemu z njegovim privoljenjem obljubi kot spravnino določen denarni znesek

⇒ predvsem pa pomeni pactum tisto pogodbo, ki ni kontakt in zato po civilnem pravu ni bila predvidena zanj nobena posebna akcija (sčasoma raznim paktom omogočijo iztožljivost)

pactum antichreticum / zastavitelj-dolžnik dovoli upniku, da namesto obresti od svoje terjatve, pridobiva zase vse plodove zastavljene stvari

pactum de mutuo dando / predhodni sporazum, da bo upnik dal dolžniku posojilo (ne ustavrja obligacije, dokler posojilo ni dejansko dano, razen če je potrjen s stipulacijo)

**pactum de non cedendo* / dogovor, da upnik terjatve ne bo cediral (= odstopil) drugemu

pactum de non petendo / pogodba, s katero upnik brezoblično izjavi dolžniku, da svoje terjatve (določen čas, nikoli,...) ne bo terjal (če je vseeno, pretor dovoljuje dolžniku *e° pacti de non petendo*)

⇒ po civilnem pravu ukinja deliktne obligaciji *furtum* in *injurijs*

⇒ pretor ga upošteva tako, da v formulo tožbe *stricti iuris* vnese *e° pacti conventi*, v tožbah *bonæ fidei* pa je sodnik tako ali tako moral upoštevati načela dobre vere in poštenja

⇒ obligacija ne ugasne – postane spet iztožljiva, če stranki kasneje skleneta brezoblični *pactum de petendo*

⇒ lahko omejen po roku in s pogojem, lahko velja samo za del terjatve ali samo za enega od zavezancev

pactum de non petendo in personam / osebni odpust dolga (velja samo za tistega, ki ga je sklenil – v tem primeru ostanejo npr. porok, sodolžniki, celo dedič še vedno zavezan)

pactum de non petendo in rem / velja za vse osebe, za katere je bil zamišljen, zlasti za tiste, ki bi smele zahtevati povračilo svojega plačila od tistega dolžnika, s katerim je bil upnik sklenil *pactum de non petendo* (tudi za dolžnikovega poroka in družbenika)

pactum de pecunia constituta = konstitut / brezoblični pakt, s katerim se stranka (konstituent) zaveže, da bo plačala določen dolg, bodisi njen lasten bodisi tuj

pactum de retro emendo = pridržek rešilnega kupa / prodajalec sme prodano stvar do določenega dne kupiti nazaj, navadno za isto ceno, za katero jo je prodal

pactum de retro vendendo = pridržek povratne prodaje / kupec sme kupljeno stvar prodati za isto ceno prodajalcu nazaj

pactum de vendendo (ali *de distahendo*) *pignore* / pravica zastvanega upnika, da sme zastavljeno stvar prodati, če dolg ni bil pravočasno plačan (od izkupička vzame, kolikor je imel terjati, ostalo prepusti poznejšim zastvanim upnikom, kar ostane pa zastavitelju oz. nj. vesoljnemu ali singularnemu nasledniku; če dobi manj, kot je imel terjati, se terjatev zmanjša za dobljeno vsoto)

⇒ do 2. st. je slučajna sestavina zastavne pogodbe

⇒ po Ulpianu je naravna sestavina (lahko jo izključijo s *pactum de non distrahendo*)

⇒ po Justinijanu je nujna sestavina (*pactum de non distrahendo* povzroči le, da mora zastavni upnik pred prodajo zastavitelja 3x opomniti namesto 1x, kot je običajno)

⇒ prodaja redno upnik (po svoji presoji) – ravnati mora z vso skrbnostjo

⇒ preden proda mora redno opomniti, razen če je dosegel za svojo terjatev sodbo

**pactum displicentiæ* = kup na pokušnjo / kupec ima pravico razdreti kupno pogodbo, če v dogovorjenem roku (navadno v 60 dneh) izjavi, da mu kupljena stvar ni všeč

pactum fiduciæ / dogovor o odsvojitvi na poštenje

⇒ po starem pravu najbrž ni bil iztožljiv, zato je civilno pravo omogočalo fiduciantu, da je bivšo stvar lažje nazaj priposestvoval

⇒ za časa Kvinta Mucija Scævole (predklasična doba) postane iztožljiv (*a° fiduciæ*)

pactum hypothecæ, *pignus conventionale* / običajna zastavna pogodba, ni predpisana nobena posebna oblika, brez prič, brez listine, pri ročni zastavi je potrebna le prepustitev posesti)

parricidium / sorodstveni umor

pars pro diviso / realni del deljive stvari

pars pro indiviso / miselni (idealni) delež na stvari

pars virilis / deli, na katere se razdeli obligacija, ki ima za predmet deljivo dajatev, če je na upnikovi ali dolžnikovi strani več udeležencev

pasivna oporočna sposobnost / sposobnost osebe biti subjekt oporoke, torej da je lahko veljavno postavljena za dediča, voliljemnika ali oporočnega varuha

patria potestas / očetovska oblast nad otroki in posinovljenci

pauperies / škoda

pecoris / živina

peculatus / tatvina državnega premoženja

peculium castrense / kar je sin, ki je bil še pod očetovo oblastjo, pridobil kot vojak (prosto gospodari in napravi oporoko)

peculium quasi castrense / kar je sin, ki je bil še pod očetovo oblastjo, pridobil kot uradnik (prosto

gospodari in napravi oporoko)
 pecunia traiecticia ali fœnus nauticum / pomorsko posojilo
 per æs et libram / PP, pri katerem tehtajo kupnino v bakru (je iz časa, ko v Rimu še niso poznali kovanega denarja) > mancipacija
 percludere / zapreti
 peregrini dediticii / preb. (in njihovi potomci) tistih mest ali dežel, ki so jih Rimljani podjarmili z orožjem (imajo najslabši položaj)
 periculo meo crede / na mojo nevarnost kreditiraj
 permutatio = menjalna pogodba / ena stranka prejme od druge v lastnino neko stvar in se zaveže, da da izročitelju neko drugo domenjeno stvar v lastnino (do, ut des)
 ⇒ po sabinijanskem nauku je to dvojni kup
 ⇒ po prokulijanskem, ki ga je sprejel tudi Just. pa poseben kontrakt, ki nastane šele, ko ena stranka drugi prepusti stvar
 perpetuatio moræ / kadar je dolgovana neka individualno določena stvar in je le-ta po naključju uničena, ko je dolžnik že v zamudi, ne postane dolžnik prost, ampak mora upniku plačati njeno vrednost – zaradi zamude postane obveznost zamudnega dolžnika trajna
 persona alieni iuris / tujepravna oseba (pod oblastjo rodbinskega očeta)
 persona sui iuris / svojepravna oseba (rodbinski oče, ženska, ki ni pod oblastjo ne očeta ne moža, nezakonski otrok,...)
 persona turpis / oporečna oseba
 petitorna formula / tožbena formula rei vindikacije
 pignus = zastavna pogodba / nastane, ko zastavni upnik sprejme zastavljeno stvar v ročno zastavo, ali ko dobi v svojo posest stvar, ki mu je bila hipotečno zastavljena (kot realni kontrakt pripoznana šele po Just.); bonæ fidei
 pignus = ročna zastava / odkar zagotavlja pretor z interdikti posestno varstvo, prepusti zastavitelj, ki je bil navadno tudi dolžnik, upniku zastavljeno stvar v posest (namesto *fiducia cum creditore contracta*), on pa je ostal njen lastnik – če je bil priposestvovalec, je priposestvanje nadaljeval. Upnik je stvar obdržal v posesti in ga je pretor varoval tudi zoper lastnika, dokler ni bil dolg poplačan > zato je stvarna pravica na tuji stvari. Sčasoma pa je upnik od zastavitelja zahteval, da mu pripozna še druge pravice na stvari (poleg posesti) s posebnimi dogovori (*pactum de vendendo, lex commissoria, pactum antichreticum, antichresis tacita*)
 *pignus gordianum (točneje bi bilo **retentio gordianum*) / l. 239 cesar Gordian III. dovoli zastavnemu upniku, da sme zastavljeno stvar zadržati tudi po plačilu dolga, če je imel zoper istega dolžnika še druge terjatve, za katere ni imel zastavne pravice
 ⇒ ne sme pa več prodati zastavljene stvari
 pignus in causa iudicati captum = rubežna zastavna pravica, ustanovljena po oblastveni odredbi / če dolžnik, ki je pripoznal, da je dolžan, ali ki ga je sodnik obsodil, ni plačal svojega dolga v odrejenem roku, mu je sodni organ po sodnikovi odredbi v ekstraordinarnem izvršilnem postopku zarubil neko njegovo stvar
 ⇒ čez dva meseca so jo prodali na javni dražbi
 ⇒ presežek vrnejo lastniku
 pignus insulæ (SC. za časa Marka Avrelija) / upnik, ki je posodil denar za obnovo/popravilo poslopja, ima zastavno pravico na poslopju
 *pignus irregulare / zastavitev nadomestnih potrošnih stvari (npr. kavcije v gotovini)
 *pignus legale (ali *tacitum, hypotheca tacita*) / zastavna pravica, ki nastane na podlagi zakonske norme, utemeljena pa je v posebnih gosp. razmerah
 ⇒ pripozna se npr. zakupodajalcu zemljišča na plodovih, ki jih je zakupnik pridelal na njegovem zemljišču, najemodajalcu na najemnikovih premičninah, ki se nahajajo v najetih prostorih,...
 ⇒ takoj, ko plača najemnino, ga ne sme več ovirati, drugače ima najemnik *INTERDICTUM DE MIGRANDO*
 pignus nominis / zastavitev terjatve

pignus prætorium / če se je dolžnik skrival, bil odsoten ali pa je prišel v konkurz, je pretor upniku prepustil dolžnikovo stvar v posest in varstvo (nastane po oblastveni odredbi)

⇒ po klasičnem pravu s tem še ne dobi zastavne pravice, ampak samo pravico, da stvar varuje

⇒ po Just. dobi posestno varstvo in tudi tožbo a^o hypothecaria in rem

*pignus publicum / zastavna pravica, katere ustanovitev je bila izpričana z notarsko listino

⇒ l. 472 cesar Leon odloči, da ima ta zast. pravica prednost pred starejšimi, samo listinsko izpričanimi

⇒ notarjevo sodelovanje naj bi zagotovilo pravilno datiranje

*pignus quasi publicum / zastavna pravica, katere ustanovitev je bila izpričana z listino, ki so jo namesto notarja kot priče podpisali vsaj trije pošteni in ugledni možje (*probatæ atque integræ opinionis*)

⇒ Just. ji prizna enako veljavo, kot jo ima *pignus publicum

plebis scitum / zakonodajni sklepi, ki so jih sprejemali plebejci na plebejskih zborih (sprva so veljali le za plebejce, splošno veljavo dobijo šele l. 287 p.n.š.)

poena temere litigantium / kazen za objestno pravdanje

pogodbena globa / dajatev (navadno) denarnega zneska, ki ga obljubi dolžnik svojemu upniku za primer, da svoje prvotne obveznosti ne bo izpolnil (obljubi se s stipulacijo)

⇒ **prava** / obljubljena glede na neko veljavno ustanovljeno in iztožljivo obveznost (po klas. pr. ima dolžnik v tožbah stricti iuris exceptio doli, če je hotel upnik poleg dajatve – ker je bila npr. izpolnjena prepozno – terjati še globo)

⇒ **neprava** / obljubljena glede neke obveznosti, ki ni iztožljiva

⇒ nična, ako naj bi se z njo zagotovil neki pr. posel, glede katerega smatra pravo, da je vsako siljenje contra bonos mores (sklenitev zakona, postavitve dediča,...)

⇒ terjati jo sme za opustitev, ko prekrši dolžnost in stori, kar je obljubil opustiti, za izpolnitev obveznosti pa, ko je bilo treba izpolniti primarno dajatev

⇒ lahko služi za zagotovitev izpolnitve obveznosti v prid tretje osebe (str. 250)

pogodbene obresti / dolžnik mora plačevati obresti, ker se je sam tako zavezal s pogodbo (*usuræ conventionales)

pollicitatio / obljuba (napravljena mestni občini)

pollicitatio donationis / brezoblična obljuba darila

pollicitatio dotis = obljuba dote / brezoblična obljuba (od Teodozija II. in Valentinijana III. iz l. 428)

politor / poljedelski strokovnjak

poravnava = transactio / kadar stranki rešita neki sporni ali dvomljivi pravni odnošaj z medsebojnim popuščanjem

porošstvo / porok se poleg glavnega dolžnika upniku zaveže, da bo izpolnil njegov dolg

⇒ ustanovi se z: adpromissio, dvema pretorskima paktoma (contitutum debiti alieni, receptum argentarii), mandatam qualificatum

porošstvo za regres / če se porok zaveže prvemu poroku za škodo, ki jo le-ta utegne utrpeti zaradi izpolnitve porošstva (povrniti mora prvemu poroku vse, česar ne bo mogel izterjati kot regres od glavnega dolžnika)

possessio civilis / »civilna posest« je kvalificirana (bona fides, iustus titulus) posest, ki po preteku priposestvalne dobe vodi do pridobitve lastnine

posest / dejstvo, da ima nekdo (posestnik) določeno stvar v svoji oblasti

posestnik (ki ga varuje pretorsko pravo) / tisti, ki ima stvar v fizični oblasti in ima hkrati ustrezno posestno voljo = CORPORE ET ANIMO

posredno posojilo / npr. posojevalec A da B-ju posojilo na tak način, da naroči svojemu dolžniku C-ju (npr. bankirju, pri katerem ima shranjeno gotovino), da izplača B-ju določen denarni znesek (več primerov na str. 264)

postnumerando / plačevanje za nazaj

postranska dajatev / če sta že od začetka dolgovani dve dajatvi (ali več), vendar velja po splošni presoji ena manj pomembna, postranska, nasproti drugi, glavni

postum / oseba, ki ob napravi oporoke še ni bila rojena

⇒ postumi sui / z rojstvom pridejo (bi prišli) pod oporočnikovo oblast

⇒ *postumi loco* / pod oporočnikovo oblast pridejo s posinovitvijo, pozakonitvijo ali s sklenitvijo zakona *cum manu*

⇒ *postumi alieni* / z rojstvom pridejo pod oblast drugega družinskega očeta

potestas / oblast zapovedovati in prepovedovati (imajo jo cenzorji, kvestorji, edili)

potrošna stvar / ki se z enkratno smotrno uporabo porabi (naravna poraba – hrana, pijača; pravna poraba – denar)

povzročitev / objektivna zveza med storilčevim ravnanjem in škodo (≠ zakrivitev)

pozitivna funkcija lastnine / lastnik sme svojo stvar uporabljati, odsvojiti ali uničiti

pozitivne služnosti / dovoljujejo služnostnemu upravičencu, da v določenem obsegu uporablja tujo stvar, lastnik služne stvari pa mora tako ravnanje trpeti (*pati*)

prædia rustica / italska zemljišča namenjena za poljedelstvo

prædia stipendiaria / zemljišča v senatovih provincah

prædia suburbana / v predmestjih ležeča zemljišča, pogosto tudi poljedelska zemljišča v mestih

prædia tributaria / zemljišča v princepsovih provincah

prædia urbana / italska stavbna zemljišča

prædium domains / gospodujoče zemljišče (ki je imelo služnost)

prædium serviens / služne zemljišče (na katerem je bila ustanovljena služnost)

prælegatum / legat v prid enemu izmed sodedičev (vnaprejšnje volilo)

- v širšem smislu: naložen v breme samo legatarjevimi sodedičem
- v ožjem smislu: v breme vsem sodedičem, vključno z legatarjem

præscriptio acquisitiva / pridobitev pravic zaradi dolgega izvrševanja (priposestvanje pravice)

præscriptio extinctiva / izguba pravice, ker se zanjo dolgo ne zmeni (zastaranje pravice)

præsumptio iuris = pravna domneva / kadar niso znana vsa dejstva in mora sodnik odločiti, privzame, da je resnično, kar je po splošnem izkustvu najbolj verjetno (kadar in dokler ni mogoče dokazati nasprotnega)

præsumptio iuris et de iure / pravna domneva, glede katere ni mogoč in upošteven noben nasproten dokaz

præteritio / preztje

prætor peregrinus = tujski pretor / za spore med Rimljani in tujci ter samimi tujci (od leta 242 p.n.š.)

prætor urbanus = metni pretor / za spore med Rimljani (sprva je bil edini)

predelava / kadar eno ali več stvari tako spremenimo, da iz nje (njih) nastane nova stvar (grozdje v vino, les v oglje,...); upošteva se tudi delo

prekarij / prepustitev v neodplačno rabo tako, da lahko *precario* dans stvar zahteva v vsakem trenutku nazaj (do Just. ne ustvarja obligacije, potem postane inominatni kontrakt *facio, ut facias*)

⇒ *precario accipiens* / prekarist (tisti, ki stvar vzame)

⇒ *precario dans* / tisti, ki prepusti stvar

pretium / kupnina – biti mora:

⇒ dogovorjena v denarju

⇒ določena (*pretium autem certum esse debet*) ali vsaj določljiva

⇒ resnična (tolikšna, da jo je mogoče imeti za resno mišljeno dajatev (če je kupnina navidezna, je kupna pogodba kot simuliran PP nična)

⇒ primerna (glede na dejansko vrednost stvari)

pridobitev posesti *corpore alieno, animo proprio* / v tistem trenutku, ko suženj ali *filius familias* na gospodarjev ali očetov ukaz ali vsaj z njegovo vednostjo vzame stvar v detencijo, pridobi gospodar oz. oče posest

pridobitev posesti *corpore et animo alieno* / očetova ali gospodarjeva pridobitev posesti, kadar sin ali suženj pridobi posest za pekuliarno premoženje, ki mu ga je oče/gospodar prepustil v upravo in užitek (oče/gospodar za to niti ne ve)

principium / prvi, uvodni paragraf (ni označen s številko, ampak kot **pr.**)

pritiklina ali *portinenca* / premična stvar, ki je z drugo (premično ali nepremično) glavno stvarjo tako zvezana, da po gospodarskem pojmovanju služi glavni stvari, vendar ostane še naprej samostojna (ključ – omara); rim. pravo je še ni razvilo, tako razmerje imenujejo »*ædium est*« (del hiše je)

privilegium / v Ciceronovi dobi pomeni posebno normo, izdano v škodo posameznika; kasneje dobi pomen današnjega privilegija

⇒ privilegia forabilia / v prid privilegirani osebi

⇒ privilegia odiosa / v škodo privilegirani osebi

⇒ privilegium causæ / (prednost nekaterih terjatev v konkurzu)

⇒ privilegium personæ / (olajšave glede vojaških oporok)

⇒ privilegium rei / (davčne olajšave glede določenih zemljišč)

procurator omnium bonorum = vesoljni gospodarski oskrbnik / je mogel po ukazu svojega gospodarja in v njegovem imenu zanj priobiti posest in s posestviijo tudi lastnino

prodigus / zapravljiivec

proprietas / lastnina

protutela / dozdevno varuštvo (nekdo opravlja varuško dolžnost v zmoti in sklepa različne posle) – sprva so imeli to za negotiorum gestio (ustrezne tožbe), Just. tožbo imenuje a^o protutelæ

protutor / dozdevni varuh

pro viribus hereditatis / odgovornost do vrednosti dediščinskih aktiv

proximus agnatus / najbližji agnat

prvotne (primarne) dajatve / dajatve, ki jih stranke dolgujejo v smislu pogodbene vsebine

⇒ kadar se prvotna dajatev ne izpolni, mora zavezanec dati drugotno dajatev

publiciani / davčni zakupniki

publicum munus / državljanska dolžnost

pulsatio / tolčenje

pupilarna substitucija / oče postavi dediča svojemu nedoraslemu otroku za primer, da bi ta sicer dedoval, vendar bi umrl, še preden bi mogel sestaviti lastno oporoko

purgatio moræ / prenehanje zamude

quadrupes / četveronoga (žival)

quadruplum / štirikratni znesek

quo, de agitur / tisto, za katero gre

rapina = rop / od tatvine se razlikuje po tem, da si delinkvent stvar vzames s silo

ratum / veljavni PP po decemviralnem pravu

realni kontrakti / obligacijsko razmerje nastane šele, ko ena stranka svojo dajatev ali storitev opravi (mutuum, fiducia, commodatum, depositum, pignus, inominatni kontrakti)

receptum arbitrii / če sta stranki hoteli rešiti spor pred razsodnikom, namesto da bi šli na sodišče, sta si tega razsodnika lahko izbrali, nista pa ga mogli prisiliti, da bi jima razsodil, dokler ni postal zavezan s tem, da je razsodništvo sprejel (če potem ni hotel razsoditi, ga je pretor na prošnjo strank najprej pozval, naj to stori, če ni hotel pa ga je kaznoval z globo ali rubežem)

receptum argentarii / A naroči bankirju B-ju, naj C-ju izplača določen denarni znesek ali mu izroči določeno količino nadomestnih stvari > s tem, da je bankir obljubil destinatarju C-ju, da mu bo plačal za A-ja, mu je postal zavezan zaradi prevzema (C je mogel terjati izpolnitev z a^o recepticia)

receptum nautarum, cauponum, stabulariorum / pretorjev edikt nalaga brodnikom, gostilničarjem in lastnikom hlevov strožjo odgovornost glede gostovih oz. potnikovih stvari, ki so jih prejeli v varstvo – položniku jih morajo vrniti, ali pa plačati zanje odškodnino (ker so okoliščine ponavadi take, da jih položnik težko zasleduje s tožbo) – odgovarjajo za vse, akr ni višja sila (custodia)

⇒ spočetka to strogo jamstvo velja le, če sta stranki sklenili ta poseben pakt v zvezi z nekim kontaktom, sčasoma so bile te osebe zavezane že s tem, da so s pismeno izjavo objavile, da bodo stvari gostov pri njih varne, po Just. jamčijo že po zakonu

redemptor operis / podjetnik

regres = povratni zahtev / zahteva korealnega sodolžnika, ki je izpolnil dajatev, nasproti ostalim sodolžnikom na sorazmerno (ali poroka, ki je izpolnil, zoper dolžnika povrnitev njegove dajatev → Lex Publilia

⇒ tožbe: a° depensi – sponzijski porok, a° mandati contraria – po naročilu, a° negotiorum gestorum contraria – brez naročila

regula Catoniana = **Katonovo pravilo** / volilo, ki je bilo neveljavno, ko bi zapustnik umrl takoj ob napravi oporoke, ni moglo konvalidirati (razen, če je bilo odrejeno pod pogojem)

rei vindicatio / lastninska tožba

relativna pravica / upravičuje le individualno določeno osebo, da jo uveljavlja le nasproti individualno določeni osebi (terjatvene ali obligacijske pravice)

relativno viciozna posest / ki jo je pridobil posestnik od svojega pravnega nasprotnika s silo (vi), skrivaj (clam) ali na prošnjo do preklica (precario)

renuntiatio / odpoved

reprezentacijska ali vstopna pravica / pravica otrok prej umrlega zapustnikovega sina (ki so bili pod zapustnikovo očetovsko oblastjo), da skupaj dedujejo delež očetov delež

remissio pignoris / odpoved zastavni pravici

rem servandam dare / stvar dati nekemu shraniti (dati v shranjevanje)

rem utendam dare / stvar dati v uporabo

replicatio / odgovor na ugovor (exceptio) – glej primer 38

res corporales / telesni predmeti, ki se jih lahko dotikamo

rescriptum / pojasnilo, ki ga je uradnik ali posamezen občan dobil kot odgovor iz cesarjeve pisarne o tem, kaj je veljavno pravo

res cum omni causa / odgovornost za morebitno poslabšanje ali uničenje stvari v času med litiskontestacijo in sodbo (str. 175)

res derelicta / zavržena ali odvržena stvar (lastnik jo odvrže z namenom, da bi na njej opustil lastninsko pravico)

reservatio / pridržek

res extra commercium (extra patrimonium) / stvari, ki so izvzete iz pravnega prometa

- ◆ po sakralnem pravu (res divini iuris) – niso v lastnini nikogar
 - ⇒ res sacrae – svetišča, žrtveniki in bogoslužno orodje (posvečeno bogovom)
 - ⇒ res religiosae – grobišča (zemljišče je postalo “locus religiosus”, če je lastnik na njem pokopal mrtveca ali njegov pepel ali to dovolil drugemu)
 - ⇒ res sanctae – obzidja in vrata mest
- ◆ po državnem pravu (res humani iuris)
 - ⇒ res omnium communes – stvari, ki so vsem skupne in jih lahko vsak uporablja, nobeden pa ne more na celotni stvari pridobiti last. pravice (voda, zrak, morje,...)
 - ⇒ res publicae – javne stvari, ki so v lasti rimske države; Najprej vse stvari, ki so v lasti rim. države, ko pa se v principatski dobi osamosvoji fiscus se delijo na:
 - ⇒ prave res publicae – ne morejo biti v zasebni lastnini, ampak so namenjene za splošno rabo, pretor varuje uporabnike z interdikti (javne reke, javne ceste,...)
 - ⇒ patrimonium (ali pecunia) populi – finančno premoženje države – to so stvari, ki bi lahko bile v lastnini posameznikov in je država tudi podobno gospodarila z njimi (državni sužnji, ager publicus,...) – donosi pripadajo državi
 - ⇒ res universitatis – take stvari v mestnih občinah, ki so se v Rimu imenovali res publicae

res hostiles / stvari, ki so bile last pripadnikov naroda, ki je bil z Rimljani v vojnem stanju in so se nahajale na rimskem ozemlju

res immobiles / zemljišča, to so določeni deli zemeljske površine, z vsem, kar je z njimi trajno in trdno spojeno

res in commercio / stvari v pravnem prometu

res incorporales / netelsne reči – torej pravice

res Mancipi / najvažnejša produkcijska sredstva, nepogrešljive gosp. dobrine v rimski kmečki domačiji stare civilne dobe (sužnji, domača vprežna in tovorna živina, italska zemljišča in 4 poljske služnosti na italskih zemljiščih – iter, actus, via, aquaeductus)

res mobiles / premične stvari – ki brez škode za svoje bistvo lahko spreminjajo kraj, na katerem so

res nullius / ničija, nikogaršnja stvar (ni v lastnini nikogar)

- res se moventes / premičnine, ki se gibljejo z lastno močjo (sužnji, živali,...)
 restituere / vrniti
 restitutio in integrum / postavitve v prejšnje stanje
 restitutorna klavzula / ko sodnik po opravljenem dokazovanju pride do prepričanja, da je tožnik upravičen v svoji tožbi (da je stvar res njegova,...), pozove toženca naj prostovoljno izpolni zahtevano (vrne lastniku njegovo stvar,...). Če to stori, je oproščen, če ne pa obsojen na plačilo ocenjene vrednosti
 ⇒ »če stvar po sodnikovem pozivu ne bo vrnjena (...)
 revocatio = preklic (darila) / zaradi velike obdarovančeve nehvaležnosti
 ⇒ Just. točno določi: huda (besedna) žalitev, dejansko grdo ravnanje, povzročitev občutne premoženjske škode, neizpolnitev prevzetih obveznosti
 ⇒ darilo lahko prekliče samo darovalec (pravica ne preide na njegove dediče) in samo nasproti obdarjencu (ne pa njegovim dedičem)
 ⇒ prekliče lahko darilo tudi patron, ki je svojemu osvobodjencu podaril svoje imetje ali del imetja, ko še ni imel otrok, pa se mu je kasneje otrok rodil
 ⇒ nepreklicno je darilo, ki je bilo dano kot nagrada za rešitev iz smrtne nevarnosti
-

- sacrilegium / tatvina sakralne stvari
 satisdatio / cautio (glej zgoraj!) potrjena s poroki
 satisdatio rem pupilli salvam fore / varščina, ki jo da na pretorjevo zahtevo po zakonu poklican varuh nedoraslega (tutor legitimus, včasih tudi tutor dativus), da bo varovančevo imetje varno
 sekvestracija / deponiranje premične ali nepremične stvari, ki jo več oseb prepusti določenemu depozitarju kot sekvestru, on pa jo mora vrniti tistemu, ki izpolni določen pogoj (actio depositi sequestaria = tožba, ki jo ima tisti, ki je izpolnil pogoj proti sekvestru)
 servitus (-es) / služnost(-i) / stvarna pravica na tuji stvari, zaradi katere sme upravičenec v določenem obsegu s tujo stvarjo razpolagati in toliko omejevati lastnikovo pravico

⇒ **SERVITUTES PRÆDIORUM** = zemljiške služnosti (upravičenec je vsakokratni lastnik gospodujočega zemljišča nasproti vsakokratnemu lastniku služnega zemljišča)

• **servitutes prædiorum rusticorum / poljske služnosti**

1. iura itinerum / potne služnosti:
 - 1.1. iter / pešpoti
 - 1.2. actus / goniti živino in voziti (vsebuje tudi pešpot)
 - 1.3. via / voziti z večjimi vozovi (vsebuje iter & actus)
2. iura aquarum / vodne služnosti (res nec Mancipi):
 - 2.1. aquæductus / napeljevati vodo čez zemljišče
 - 2.2. aquæ / napeljati vodo iz služnega zemljišča
 - 2.3. aquæ haustus / zajemati vodo na služnem zemljišču
 - 2.4. pecoris ad aquam appulsus / napajati živino na služnem zemljišču
 - 2.5. aquæ educendæ / napeljevati vodo iz svojega čez tuje na drugo svoje zemljišče
3. servitutes pecoris pascendi / pašne služnosti
4. servitutes silvæ cæduæ / gozdne služnosti
5. servitus lapidis eximendi / služnost kopati kamenje na služnem zemljišču
6. servitus arenæ fodiendæ / služnost kopati pesek na služnem zemljišču
7. servitus cretæ eximendæ / služnost kopati kreda na služnem zemljišču
8. servitus calsis coquendæ / služnost žgati apno na služnem zemljišču

• **servitutes prædiorum urbanorum / hišne služnosti**

1. s. tigni immittendi / pravica, da je tramovje poslopja naslonjeno na steno na služnem zemljišču
2. s. oneris ferendi / gospodujoče poslopje sloni na služnem sosedovem zidu ali stebri (lastnik služnega je moral služni zid primerno popravljati in vzdrževati v takem stanju, da je bilo mogoče izvrševanje služnosti) > izjema od pravila, da ni mogoča služnost, ki nalaga pozitivno storitev
3. s. proiciendi / pravica, da del gospodujoče stavbe (npr. balkon) sega v zračni prostor služnega zemljišča

4. s. protegendi / pravica, da streha gospodujoče stavbe sega v zračni prostor služečega zemljišča
5. s. luminum / pravica, da ima v sosedovem zidu okno
6. s. ne luminibus officiator / pravica prepovedati gradnjo, ki bi odvzela oknom poslopja dnevno svetlobo
7. s. ne prospectui officiator / pravica prepovedati gradnjo, ki bi odvzela oknom poslopja razgled
8. s. altius non tollendi / pravica prepovedati novo gradnjo sploh ali preko določene višine
9. s. stillicidii / pravica, da z gospodujočega na služeče zemljišče odteka kapnica
10. s. fluminis / pravica, da z gospodujočega na služeče zemljišče odteka deževnica po žlebovih (in podobnih napravah)
11. s. cloacæ / pravica napeljati čez služeče zemljišče kanal za odvajanje odpadkov s svojega zemljišča
12. s. sterculini / pravica imeti greznico ob služečem zidu
13. s. fumi immittendi / pravica odvajati dim na sosednje zemljišče

⇒ **SERVITUDES PERSONARUM** = osebne služnosti (upravičenec je individualno določena oseba, časovno omejene s smrtjo te osebe, nepodredljive, neodsvojljive); Po civilnem pravu: užitek, po klasičnem: užitek + raba, po Just: užitek, raba, stanovanje, delo sužnjev in živali

1. usus fructus = užitek / užitkar sme služečo stvar uporabljati in pridobivati vse njene redne donose (civilne in naravne), ne da bi smel spremeniti njeno gospodarsko obliko (substanco)

- užitkar je načeloma samo imetnik, ima interdikte uti possidetis, utrobi in unde vi kot analogne
- Justinijan dovoli izboljšanje poslopja, v rudniku celo izkop novih rogov

⇒ quasi ususfructus = nepravi užitek / užitek na potrošnih stvareh (pripoznan v začetku principatske dobe). Užitkar lahko tako stvar uporablja le tako, da jo porabi. Zato postane lastnik, mora pa se s stipulacijo (*CAUTIO USUFRUCTARIA*) zavezati lastniku, da mu bo po končanem užitku vrnil enako količino nadomestnih stvari iste vrste

- **ni stvarna pravica na tuji stvari**, ima pa iste gospodarske funkcije kot užitek

⇒ usus fructus nominum = užitek na terjatvah

- Nerva: Upnik voli svojemu dolžniku užitek na terjatvi, kar pomeni, da mu ni treba plačevati obresti
- Kasij & Prokul: splošno je mogoče ustanoviti užitek na terjatvah > Če je terjatev obrestovana, ima užitkar pravico do obresti, Ko je terjatev dospela v plačilo, jo je užitkar smel izterjati, če je dal upniku *CAUTIO USUFRUCTARIA*. Poslej je imel užitkar na stvari (pravi ali nepravi) užitek. Kadar je bil dolžniku voljen užitek na njegovem dolgu, upnik ni mogel izterjati svoje terjatve, dokler je trajal užitek

2. usus = raba / Načeloma: upravičenec sme stvar samo uporabljati, ne da bi smel pridobivati plodove

- mogoča samo na nepotrošnih stvareh
 - ne pravice ne izvrševanja ne more prepustiti drugemu
 - pravniška razlaga razširi obseg rabe!!
3. habitatio = služnost stanovanja / pravica, da upravičenec do svoje smrti stanuje v tuji hiši ali njenem delu
- ne preneha zaradi capitis deminutio ali neizvrševanja
 - stanovanje lahko da v najem, ne sme pa ga neodplačno prepustiti drugemu
4. operæ servorum vel animalium / pravica uporabljati delovno silo tujih sužnjev ali živali
- upravičenec jo lahko da v najem
 - ne pridobi lastnine na živalskih mladičih
 - ne preneha zaradi capitis deminutio ali neizvrševanja
5. nepristne služnosti / če je to, kar je redno vsebina zemljiške služnosti, ustanovljeno v prid individualno določeni osebi
- klasiki jih razlagajo kot užitek ali rabo

sestavljena stvar / pravno ena stvar, sestavljena iz delov, ki so bili pred (umetno) spojitvijo samostojne stvari (predmet last. pravice je redno le celotna sestavljena stvar (ladja, zgradba,...))

simplum / enkratna vrednost

sinalagmatska pogodba / sopogodbeniki so redno hkrati zavezani in upravičeni (nujno dvostranska)

sine re / brez premoženja

skesnina / dajatev, ki jo izgubi stranka, ki odstopi od sklenjene pogodbe (kupec izgubi aro, ki jo je dal ob sklenitvi pogodbe, če hoče pogodbo razdreti prodajalec, mora kupcu vrniti 2x vrednost are)

societas = družbena pogodba / je konsenzualni kontrakt, s katerim se dvoje ali več ljudi zaveže, da bodo združili svoje delo ali svoje premoženje ali oboje, da bi s tem dosegli neko gospodarsko korist; družba ni pravna oseba; po klasičnem pr.:

⇒ s. omnium bonorum ~ vesoljna družba / celotno premoženje prej in potem, razen obveznosti iz deliktov

⇒ s. quæstus / skupno je samo premoženje pridobljeno z delom

⇒ s. negotiationis / ustanovi se za izvrševanje trgovine ali obrti (premoženje, ki služi temu namenu, dolgovi od te dejavnosti) – bankirji, svobodni delavci, prodajalci sužnjev,...

⇒ s. unius rei / za natančno določen namen (nakup dragega stroja)

⇒ od Celza naprej so presojali kot družbo tudi pogodbo zemljiškega lastnika s poljedelskim strokovnjakom (politor), ki je zanemarjeno zemljo prevzel v obdelavo in je dobil sorazmeren del pridelka

societas argentariorum / družba bankirjev (pogodba, ki jo sklene bankir, ki je član take družbe, ustvarja korealno obligacijo

societas leonina / posamezen družbenik je deležen le izgube ne pa dobička (levja družba)=**NIČNA**

societas vectigalis / družba oseb, ki prevzamejo v zakup izterjevanje davkov (ustanovljena navadno za pet let, ni prenehala s smrtjo enega družbenika; mogoč je bil dogovor, da naj na mesto umrlega vstopi njegov dedič)

societas venaliciariorum / družba prodajalcev sužnjev (znani kot nepošteni, zato je edikt kurulskih edilov določil, da je smel kupec za vse tožiti prodajalca, ki je bil solastnik z največjim deležem ali vsaj z enakim deležem kot drugi

socii / zavezniki – mesta »latinkse zaveze«

solarium ali vectigal / letna najemnina za uporabo javnega zemljišča

solidarne obligacije / ki jih je treba izpolniti samo enkrat (nasprotno od kumulativne konkurence), izvirajo pa za vse soupnike oz. sodolžnike iz istega pravnega dejanja

⇒ **aktivna solidarnost** / več upnikov je upravičenih, da vsak izmed njih terjata od skupnega dolžnika dolgovano terjatev ali storitev v celoti – dolžnik pa mora izpolniti samo enkrat

⇒ **pasivna solidarnost** / upnik je upravičen terjati izpolnitev celotne dajatve od kateregakoli dolžnika, lahko pa zahteva izpolnitev samo enkrat

⇒ ***preproste solidarne obligacije** (ali solidarne obligacije v ožjem smislu) / izvirajo zlasti iz odškodninskih tožb, ki jih naperijo za povračilo škode tisti, ki so bili zaradi nepoštenja druge stranke oškodovani (lastnik ukradene stvari lahko zahteva njeno vrnitev od kateregakoli od tatov z reipersekutorno *condictio furtiva*, ko mu jo eden vrne ali plača njeno vrednost, ne more od ostalih ničesar več terjati)

❖ pasivna / obligacijsko razmerje ugasne za vse sodolžnike šele, ko je obveznost izpolnjena

⇒ ***korealne (ali prave solidarne) obligacije** / nastanejo po izrečni strankini volji (pogodba, oporoka)

❖ pasivna / obveznost ugasne za vse sodolžnike, ko upnik sklene litiskontestacijo z enim od njih (samo za posameznega sodolžnika veljata brezoblični odpust dolga in pobotanje, za vse pa, če je eden izpolnil obveznost ali sporazumno drugo *datio in solutum*, ali če je dolžni znesek deponiral in tudi če je upnik samo enemu dolg odpustil z akceptilacijo; novacija učinkuje glede vseh, razen če stranki hočeta drugače; prekinjenje zastaranja velja za vse)

❖ aktivna / obveznost ugasne za vse soupnike, ko eden od njih sklene litiskontestacijo z dolžnikom

solutio in causa adiectus / pooblaščenec za sprejem izpolnitve

solutio = izpolnitev, plačilo / izvršitev dolgovane dejatve ali storitve – str. 347-350

solutio per æs et libram / nasprotno dejanje *per æs et libram* (vpričo tehtničarja in petih prič, izjavi, da mu izpolnjuje obveznost, potrka z novcem po tehtnici,...) – str. 351

⇒ obligacija samo s to navidezno izpolnitvijo preneha (dolg je bil prej lahko res izpolnjen ali pa tudi ne)

⇒ v Gajevi dobi jo uporabljajo za ukinitvev obligacij, ki so bile ustanovljene per æs et libram, če je bila o obligaciji že izrečena sodba ter za dediča, ki tako postane prost svoje obveznosti proti damnacijskemu legatarju, kadar je predmet legata kaka nadomestna stvar

solvere / razrešiti, razvezati

sorores germanæ / sestre, ki imajo skupnega očeta in mater

species / dajtve, ki so določene individualno ~ nenadomestne stvari

sponsio et restipulatio / stranki sta s stipulacijo (ob litiskontestaciji) medsebojno obljubili del (tretjino, polovico) dolžnega zneska za nepotrebno (oz. objestno) pravdanje (kazen nasprotniku plača stranka, ki izgubi)

sponzija = per sponsionem / tožnik pozove toženca, da mu obljubi plačati nek neznan znesek (npr. 25 sestercev), če se bo izkazalo, da je sporna stvar tožnikov. Nato naperi stipulacijsko tožbo in terja prej obljubljeni znesek. Pogoj za obsodbo je, da tožnik dokaže svojo lastninsko pravico

⇒ CAUTIO PRO PRÆDE LITIS ET VINDICIARUM / druga stipulacija s poroki, s katero toženec obljubi vrniti sporno stvar, če bo obsojen iz prve (na obljubljeni znesek)

statuliber / osvobojenec, kateremu je bila prostost pod odložnim pogojem ali začetnim rokom podeljena v oporoki, dokler se pogoj ne izpolni ali rok napoči

stipulacija / verbalni kontrakt, ki se po civilnem pravu sklene tako, da bodoči upnik vpraša bodočega dolžnika, ali mu obljubi določeno dajatev ali storitev, vprašani pa mu pritrnilno odgovori z istim glagolom; najstarejša oblika je **sponsio**

⇒ stipulator (iz gl. stipulari) – upnik

⇒ promissor (iz gl. promittere) – dolžnik

⇒ pogoji: popolno soglasje o predmetu stipulacije, upnikovemu vprašanju mora slediti skladen odgovor dolžnika, zgoditi se mora brez daljšega prekinjenja, oba morata biti navzoča – obličnosti se polagoma omilijo

⇒ vrste in uporaba: stipulatio usurarum (obljuba obresti), promissio dotis (obljuba dote), stipulatio poenæ (ustanovitev pogodbene globe), za ustanovite korealnih obligacij, za novatio

⇒ med pravnim postopkom sklenjene: stipulationes prætoriæ (na pretorjevo pobudo) in stipulationes iudicales (na sodnikovo pobudo)

stipulatio Aquiliana = akvilijska stipulacija / obširna stipulacija za prenovitev vseh med strankama obstoječih nedeliktnih terjatev (tista stranka, ki ima od druge terjati več, kot ji je dolžna, si da s to stipulacijo obljubiti razliko)

stipulatio duplæ sc. pecuniæ / stipulacija, s katero si je zagotovi kupec pri kupu dragocenejših stvari, ki mu niso bile mancipirane, pravico zahtevati dvojno kupnino od prodajalca, če bi mu bila kupljena stvar evincirana

stipulationes emptæ et venditæ hereditatis (stipulaciji prodane in kupljene dediščine) / stanki se dogovorita, da bo prodajalec prenesel na kupca vse, kar bo kot dedič pridobil, kupec pa se zaveže, da bo dediču povrnil vse, kar bo ta kot dedič dolžan izpolniti, oz. da bo zanj vstopil v pravde v zvezi z dediščino

stvar / samostojna telesna reč zunanjega sveta, ki je dosegljiva človeškemu gospodarstvu

sublocatio / podnajem

*sub pignus = podzastava / dolžnik zastavi svojemu upniku zastavno pravico, ki jo ima sam za neko svojo terjatev zoper svojega dolžnika (pignus pignori datum)

substitucija = postavitvev nadomestnega dediča (če prvopostavljeni dedič ne bi mogel ali hotel dedovati)

⇒ vulgarna, pupilarna, kvazipopularna

succedit in ius, in locum defuncti / dedič kot zapustnikov veoljni naslednik popolnoma stopi na njegovo mesto, v njegov pravni položaj (bodisi kot upnik, bodisi kot dolžnik)

successio / nasledovanje

successio graduum / zaporednost sorodstvenih stopenj

successio in universum ius / vesoljno nasledovanje (naslednik nastopi v pravni položaj predhodnika)

successio in usucapionem / dedič lahko nadaljuje zapustnikovo priposestvanje

successio ordinum / zaporedje dedovalnih razredov

sui heredes / osebe, ki so bile ob zapustnikovi smrti pod njegovo oblastjo in so postale z njegovo smrtjo

svojepravne (sui iuris) – otroci, posinovljenci, žena in manu, vnuki po prej umrlih sinovih
superficies = dedna stavbna pravica / podedljiva in odsvojljiva stvarna pravica, zaradi katere sme
upravičenec (superficiar) imeti določeno dobo na tujem zemljišču poslopje in ga uporabljati
superfluum / presežek

tabularis / notar

tantam pecuniam / na toliko denarja

tantundem eiusdem generis / ista količina enakovrstnih stvari

tempus = čas

tempus continuum / štetje časa nepretrgoma od začetka do konca (pri roku)

tempus utile / čas se začne šteti šele, ko je mogla stranka prvič uveljavljati soje pravice (pri roku)

tempus utile ratione initii et cursus / štejejo se le tisti dnevi, v katerih lahko stranka uveljavlja svoje
pravice (izjemoma)

testamenti factio *activa / sposobnost osebe, da napravi veljavno oproko

testamenti factio *passiva / sposobnost osebe, da jo more določen oporočnik veljavno postaviti za
dediča, volilijemnika ali varuha

testamentum = oporoka / obličn, enostranski PP za primer smrti, s katerim si postavi zapustnik enega ali
več dedičev (poslednja volja)

⇒ apud acta conditum / testator izjavi svojo voljo pred sodnim uradnikom ali mestnim oblastvom, ki jo
vzame na zapisnik in jo shrani, oziroma jo da v hrambo cesarju (postklas. pr.)

⇒ comitiis calatis (po civ. pr.) – pred komiciji / pravzaprav ni oporoka v pravem pomenu – način, kako
si nekdo, ki ni imel svojega suus heresa, le-tega zagotovi z (javno) posinovitvijo in ga hkrati določi za
svojega vesoljnega naslednika

⇒ imperfectum / nepopolna

⇒ infirmatum / postane neveljavna naknadno

⇒ inofficiosum / če dedujejo tuje osebe, svojci pa so brez važnega razloga razdedinjani

◆ querela inofficiosi testamenti / tožba, ki jo imajo svojci v tem primeru

⇒ in procinctu / vojaške oporoke (v vojni oz. na bojnem pohodu) – velja, če pade v boju

⇒ irritum / neveljavna – če po napravi oporoke zadane oporočnika kakšna capitis deminutio (izjema, če
je Rimljan padel v vojno ujetništvo – fictio legis Corneliae)

⇒ mancipacijska – Dedno, str. 17

⇒ mysticum / mistična oporoka (če je bilo ime dediča zapisano v listini ločeni od oporoke, torej nekako
prikrito)

⇒ nullum / neveljavna že od začetka (nična) – če pri njeni napravi niso izpolnjene vse formalne
(obličnosti), oz. materialne predpostavke

⇒ per aes et libram – Dedno, str. 17

⇒ parentum inter liberos / oporoka, s katero oče ali mati razdeli zapuščino samo med svoje otroke

⇒ per nuncupationem / ustna

⇒ per scripturam / pisna

⇒ principi oblatum / stranka preloži oporoko v pisani obliki cesarju, s prošnjo naj jo vzame v varstvo

⇒ ruptum / naknadno neveljavna (tj. razveljavljena) – predvsem, če zapustnik sestavi novo, če se po
sestavi oporoke pojavi oseba, ki je oporočnikov suus heres, delno jo razveljavi s tem, da prečrta
posamezna določila – Dedno, str. 19

⇒ ruri conditum / na deželi (poenostavljen postopek – samo 5 prič)

⇒ tempore pestis conditum / v času epidemije (poenostavljen postopek – ni potrebna hkratna navzočnost
vseh 7 prič oz. njihova neposredna bližina)

testamentum destitutum oz. desertum = zapuščena / če nobeden od postavljenih dedičev ali substitutov ne
pridobi dediščine

testator / zapustnik

thesaurus = zaklad / premoženjske vrednote, zlasti denar in dragocenosti, ki jih je največkrat v veliki

nevarnosti lastnik zakopal in skrnil in so ostale skrite tako dolgo, da pozneje ni nihče več vedel, čigave so bile

titulus / naslov

traditio / izročitev (izvedena, naravna pridobitev); pogoji za veljavno tradicijo so:

⇒ izročitelj mora biti lastnik

⇒ pridobitelj mora biti sposoben biti lastnik

⇒ namen ene stranke mora biti prenesti, druge pridobiti lastnino

⇒ potrebna je *IUSTA CAUSA TRADITIONIS*

⇒ izročitelj mora prepustiti pridobitelju stvar v posest

traditio ad incertam personam / izročitev nedoločeni osebi

transactio = poravnava / stranki rešita neki medsebojni sporni ali dvomljivi pravni odnošaj

transmissio / podedovanje delacije, dednega pripada (če je zunanji dedič umrl, še preden je pridobil dediščino) – pod določenimi pogoji (Dedno, str. 23, 24) – ima prednost pred substitucijo!!

tutela impuberum / varuštvo za nedorasle, če niso več pod očetovsko oblastjo

⇒ tutor testamentarius / varuh po očetovi oporoki; če ni določen:

⇒ tutor legitimus / najbližnji agnat ali gentil; če ga nima:

⇒ tutor dativus / ki ga določi pretor

tutela mulierum / varuštvo za ženske, ki niso ne pod očetovo ne pod moževo oblastjo (ne nastane nobeno obligacijsko razmerje med varuhom in varovanko, izgine l. 410, ko Honorij & Teodozij II oprostita varuštva vse ženske) > tutor mulieris (varuh)

ultima (suprema) voluntas / zadnja, poslednja volja

ultra vires / če jamči dedič neomejeno

ultra citroque obligatio / obojestranska obveznost (sinalagmatska)

unde cognati / tretji razred pretorskega intestatnega dedovanja – krvni sorodniki (kognati) do šestega kolena (bližnji sorodnik izključuje od dedovanja bolj oddaljenega)

unde legitimi / drugi razred pretorskega intestatnega dedovanja – intestatni dedni upravičenci civilnega prava (sui heredes, najbližji agnat, gentili); v tem razredu deduje od 2. stoletja dalje tudi agnatska mati po svojih otrocih in oni po njej

unde liberi / prvi razred pretorskega intestatnega dedovanja – naravni in adpotirani otroci, pa tudi naravni potomci, ki so emancipirani – delitevi in capita

unde vir et uxor / četrti razred pretorskega intestatnega dedovanja – dedovanje preživelega zakonca, ki je do zapustnikove smrti živel z njim v veljavnem zakonu sine manu (vir=zakonski mož; uxor=zakonska žena)

ustanovia / pravna oseba je določeno premoženje, ki ga je ustanovitelj osamosvojil in določil, da služi za neki posebni namen (kot pravna oseba pripoznana šele v Novelah)

usucapio (usucapiendi) = priposestevanje / to je pridobitev lastnine (capere) na stvari, ki jo je določena oseba imela dolgo časa v rabi (usus) > konec skrbi nevarnosti pravnih

⇒ pogoji za priposestevanje po klasičnem pravu: res habilis (stvar, ki ni bila izvzeta od priposestevanja), iustus titulus, bona fides, possessio, tempus

usucapio hereditatis = priposestevanje dediščine / če civilni zunanji dedič ni pridobil dediščine, ki mu je pripadla, jo je smel kdorkoli vzeti v posest in jo v enem letu (tudi nepremičnino) priposestevati

usuræ / obresti → uti = uporablanje (glavnice)

⇒ v širšem smislu – vsako povračilo, ki ga dolžnik daje upniku »za prepuščeno ali pogrešano rabo nadomestnih stvari« (ne glede na vrsto stvari v kateri obstajajo in tudi ne nujno odmerjeno po času)

⇒ v ožjem smislu – tisto odplačilo, ki je iste vrste kakor glavnica ter se odmerja po času trajanja in v odstotkih glavnice

⇒ so civilni plodovi (*fructus civiles)

⇒ ko dospejo v plačilo postanejo samostojna obligacije

⇒ zastaranje posameznih obrestnih terjatev se presoja samostojno, neodvisno od zastaranja glavnice

- ⇒ če posamezni obrestni obroki še niso dospeli v plačilo, velja, da ima obrestna obligacija isto usodo kakor glavnica (akcesorni dolg)
 - ⇒ od konca republike – najvišja obrestna mera 12% letno (centesima usura); v cesarski dobi velja za vso državo, Just. – zniža zakonite obresti splošno na 6% letno (dimidia centesima), višje dovoli predvsem za tvegano pomorsko pooblastilo
 - ⇒ oderuh je po Zakoniku XII plošč enako kaznovan kot za očitno tatvino (quadruplum tega kar je neupravičeno prejel), po Justinijanu pa se previsoke obresti vnaprej odbijejo od glavnice
 - ⇒ pri obligacijah stricti iuris se obljubijo s posebno stipulacijo, pri obligacijah bonæ fidei se obravnavajo kot pactum adiectum in se iztožijo s tožbo iz ustreznega kontrakta
 - ⇒ glej: pogodbene, oficialne obresti
 - usureceptio ex fiducia / priposestvanje, s katerim fiduciarni odsvojitelj pridobi nazaj lastnino na stvari, ki jo je fiduciarno odsvojil (1 leto za vse stvari)
 - usureceptio ex prædiatura / bivši lastnik priposestvuje v dveh letih nazaj svoje zemljišče, ki ga je zastavil državi v zavarovanje, da bo izpolnil neko obveznost
 - uterini / bratje in sestre, ki imajo isto mater, ne pa tudi očeta
 - uti optimus maximusque / najboljše in največje; s tako izjavo je odsvojitelj zajamčil, da na zemljišču ni nobene služnosti
-

- vacatio legis / vmesni čas med sprejetjem zakona in začetkom veljave
 - vectigal ali solarium / letna najemnina za uporabo javnega zemljišča
 - venaliciarii / prodajalci sužnjev
 - venditio bonorum / premoženjska izvršba, ki je zajela vse dolžnikovo premoženje in je v praksi izpodrinila osebno izvršbo
 - verberatio / pretepanje
 - verna / doma rojeni suženj
 - vesoljni fideikomis / dedič (fiduciar) fideikomisarju za en novčič odsvoji celotno dediščino oz. svoj dedni delež (s takim fideikomisom je mogoče obremeniti samo dediča oz. fideikomisarja, ki je od dediča prejel vesoljni fideikomis) – prenese se samo lastninska pravica, zato morata skleniti še stipulaciji o prodani in kupljeni dediščini – potem to uredi SC Trebellianum
 - vindicatio / pravna zahteva
 - vis / sila
 - ⇒ vis absoluta / fizično prisiljevanje
 - ⇒ vis compulsiva / psihično prisiljevanje
 - ⇒ vis maior / višja sila (požar, poplava, potopitev ladje, upor, plenjenje po sovražnikih ali roparjih, naravna smrt sužnja ali živali,...)
 - votum / obljuba (napravljena določenemu božanstvu)
 - vulgarna substitucija (navadna substitucija) / zapustnik postavi dediča substituta za primer, da prvopostavljeni dedič ne bi dedoval (lahko jih določi tudi več)
-

- zakrivitev / odnos storilčeve volje do nastanka škode; tu ne zadošča sama povzročitev, ampak gre za storilčevo krivdo ≠ povzročitev
- zapuščina / zapustnikovo premoženje, ki je predmet dedovanja
- zastavna pravica / pravica, ki jo ima upnik na tuji stvari v zavarovanje neke svoje terjatve in sicer tako, da sme stvar prodati in se iz izkupiča poplačati, če ta dolg ne bo plačan (razvije se šele po pretorjevi zaslugi):
- ⇒ glavni pomene ZP je, da sme ZU zastavljeno stvar prodati, če mu dolžnik ne plača dolga (glej tudi: *PACTUM DE VENDENDO* oz. *DISTRAHENDO PIGNORE*)
- ⇒ zastavitelj / lastnik zastavljene stvari (ni nujno tudi dolžnik!!)
- ⇒ zastavni upnik / upnik, ki ima zastavno pravico
- ⇒ glej: *fiducia cum creditore contracta* (predstopnja, uporablja se do klasične dobe), *pignus* (ročna zastava) in *hipoteka*

- ⇒ ustanovitev zastavne pravice po oblastveni odredbi (*PIGNUS PRÆTORIUM, PIGNUS IN CAUSA IUDICATI CAPTUM*)
- ⇒ ustanovitev zastavne pravice po pravni normi – zakonu (**PIGNUS LEGALE* ali *TACITUM, *HYPOTHECA TACITA, PIGNUS INSULÆ*,
- za davčne in pogodbene obveznosti fiskusa (za časa Severov) / fiskus ima (razen za denarne kazni) vesoljno zastavno pravico na vsem premoženju dolžnika; ta ZP je privilegirana (pred vsemi) zbirna stvar ali skupnost stvari / več samostojnih stvari, ki pa jih imajo v gospodarskem življenju za enoto (knjižnica, čreda,...) – predmet stvarnih pravic so načeloma le posamezne stvari, ne pa zbirna stvar kot taka (izjemoma dovoljuje rim. pravo rei vindicatio glede črede)